

CORNELIU CIUREA, LEONID LITRA, RADU VRABIE,
RALUCA RĂDUCANU, EDUARD ȚUGUI

DE CE FEDERALIZAREA NU ESTE VALABILĂ PENTRU REPUBLICA MOLDOVA?

Policy Brief

Institutul pentru
Dezvoltare și Inițiative
Sociale (IDIS) „Viitorul”

2012

Studiul este realizat
în cadrul proiectului
Raportul IDIS de
prevenire a crizelor,
produs cu sprijinul
financiar al National
Endowment for
Democracy

www.viitorul.org

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”

POLICY BRIEF

DE CE FEDERALIZAREA NU ESTE VALABILĂ PENTRU REPUBLICA MOLDOVA?

Autori:

Corneliu Ciurea

Leonid Litra

Radu Vrabie

Raluca Răducanu

Eduard Țugui

Opiniile exprimate aparțin autorului. Nici Administrația IDIS „Viitorul”, și nici Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați direct Serviciul de Presă și Comunicare Publică al IDIS „Viitorul”.

Adresa de contact:

Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2004, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conțină o referință la IDIS „Viitorul”.

SUMAR

1. CORNELIU CIUREA „REPUBLICA MOLDOVA ÎN FAȚA TENTAȚIEI IMPOSIBILE A FEDERALIZĂRII”.....7
2. LEONID LITRA „ANALIZĂ COMPARATIVĂ A ABORDĂRII PROBLEMEI TRANSNISTRENE DE CĂTRE PCRM ȘI AIE”.....16
3. RADU VRABIE „ACTORII EXTERNI ÎN PROCESUL DE REGLEMENTARE TRANSNISTREANĂ. VIZIUNE DIN REPUBLICA MOLDOVA”20
4. RALUCA RĂDUCANU „PERSPECTIVE ALE IMPLICĂRII ACTORILOR EXTERNI ÎN REGLEMENTAREA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN. VIZIUNE DIN UNIUNEA EUROPEANĂ”25
5. EDUARD ȚUGUI „ZONA DE SECURITATE DIN REPUBLICA MOLDOVA: MANAGEMENTUL UNEI CONTESTATE JURISDICȚII”31

SUMAR EXECUTIV

Reluarea negocierilor în formatul 5+2, schimbarea regimului de la Tiraspol și aluziile persistente cu privire la o posibilă federalizare ce se fac auzite în ultimul timp în societatea moldovenească au determinat apariția acestei culegeri de articole de analize care, fiecare din propria perspectivă, tratează aceste transformări. Ideea centrală este de a genera o reflecție asupra unor evenimente care se desfășoară, oarecum, cu de la sine putere, prin forța lucrurilor sau în virtutea unor combinații ascunse de ochii lumii. Autorii au pornit de la mirare inițială care se rezuma la faptul că deși ne-am obișnuit să afișăm o poziție dură în raport cu regiunea transnistreană, conștientizând foarte clar liniile noastre roșii pentru Transnistria – cel mult, statut de autonomie, evacuarea trupelor rusești, democratizarea regiunii, etc – ultimele acțiuni ale negociatorilor prin care ele au recurs la strategia „pașilor mici”, sugerează o anumită flexibilizare a poziției Chișinăului. În aceste condiții, este necesar de verificat în ce măsură atitudinea Chișinăului a suferit modificări reale sau asemenea „retușări” reprezintă doar re poziționări tactice și o nouă manevră prin care se dorește tragerea de timp.

Primele două articole, semnate de Cornel Ciurea și Leonid Litra, abordează procesul de reglementare a conflictului, pornind de la o abordare internă care, pune în prim plan eforturile Chișinăului de a soluționa conflictul. În pofida diferențelor de stil de negociere, remarcate prin analiza comparativă a guvernărilor, se remarcă în mod constant conservatorismul atitudinii Chișinăului, care prin legea din 2005 cu privire la principiile reglementării conflictului

transnistrean, a stabilit un fel de ređută ultimă ce nu poate fi abandonată. Analizele atestă, totuși, că recenta flexibilizare a poziției Chișinăului, prin angajarea într-un model cooperant de negociere cu regimul de la Tiraspol, comportă și riscul major al abdicării de la ideea liniilor roșii, ceea ce ar putea, în cele din urmă, să conducă la federalizarea Republicii Moldova. În articolul semnat de Cornel Ciurea sînt trecute principalele argumente care demonstrează nedorința unui asemenea scenariu.

Următoarele două articole, scrise de Radu Vrabie și Raluca Răducanu, privilegiază factorul extern și evaluează jocul intereselor actorilor externi implicați în formatul 5+2. O atenție deosebită este acordată Rusiei, Germaniei și Uniunii Europene, întrucît acești actori au manifestat acțiuni vizibile în ultima perioadă. Autorii explică necesitatea imperioasă de a intensifica cooperarea Chișinăului cu Uniunea Europeană ca o replică la ultimele evoluții în regiune și interacțiunile dintre Moscova și Tiraspol.

În final, analiza lui Eduard Țugui „Zona de securitate din Republica Moldova: Managementul unei contestate jurisdicții” pune în discuție chestiunea schimbării formatului misiunii de pacificare. Autorul nu pledează pentru o intervenție frontală în cadrul negocierilor, privind înlocuirea imediată a misiunii de pacificare considerînd-o deocamdată inoportună din cauza rezistenței unor părți în procesul de negocieri, dar insistă asupra soluționării mai multor probleme tehnice ce ar ușura viața de zi cu zi a cetățenilor care locuiesc în zona de securitate.

REPUBLICA MOLDOVA ÎN FAȚA TENTAȚIEI IMPOSIBILE A FEDERALIZĂRII

Corneliu Ciurea

Introducere

Fiind un stat mic, Republica Moldova este deseori nevoită să acționeze pe plan intern și extern după logica „spun una și fac alta”.¹ Un asemenea comportament reprezintă deseori o reacție la politica „standardelor duble” pe care o practică statele mari. Aceasta se explică prin faptul că Republica Moldova se află în mod constant sub imperiul unui concurs de împrejurări, deseori cu mare impact asupra vieții interne, care o obligă să acționeze contrar dezideratelor exprimate în mod public și stabilite ca priorități de politică externă și internă. În cazul conflictului transnistrean concursul de împrejurări este determinat de interesele marilor actori politici din regiune și de schimbările de regim de la Tiraspol. Fiind prinsă în menghina unor interese contradictorii, Republica Moldova este nevoită să renunțe, cel puțin, temporar la exprimarea unor principii pe care le formulase anterior.

O asemenea situație caracterizează astăzi comportamentul Republicii Moldova în procesul de reglementare a conflictului transnistrean. Din cauza unei schimbări radicale de context dar care nu oferă certitudinea unei durabilități (venirea la putere a lui Evghenii Șevchuk la Tiraspol și coincidența parțială

de poziții în chestiunea federalizării a Rusiei și Germaniei), Republica Moldova este astăzi nevoită să-și modifice discursul și să renunțe la vociferarea acelor linii roșii stipulate în Legea din iunie 2005 cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al regiunii transnistrene. Un asemenea comportament reflectă prudența autorităților moldovene care au nevoie de timp pentru a se adapta la o nouă situație dar el se poate dovedi periculos în perspectiva forțării procesului de identificare a unei soluții politice în direcția federalizării Republicii Moldova.

În prezenta analiză am evaluat posibilitățile scenarii ale evoluției procesului de reglementare în condițiile în care Moldova practică acest joc al „șederii pe două scaune”, fiind, pe de o parte, expusă tentației de federalizare, dar, pe de altă parte, conștientizând, pericolul imens pe care ar putea să-l comporte o asemenea soluție.

1. Federalizarea „is back” – o așteaptă oare cineva?

Ideea de federalizare a Republicii Moldova începe din nou să prindă contur fiind expusă atât

¹ Cornel Ciurea, „Are oare Republica Moldova un rol de jucat în context regional?”, www.viitorul.org

de politicieni cât și de reprezentanții societății civile.² Situația actuală începe să se asemene din ce în ce mai mult cu perioada 2002-2003, atunci când au existat o serie de inițiative de federalizare a Republicii Moldova, venite din partea clasei politice dar și societății civile – proiectul OSCE de federalizare din iulie 2002, proiectul unei federații asimetrice propus de Vladimir Voronin în februarie 2003, proiectul unui „stat comun” înaintat de Transnistria în august 2003 și, în final, Memorandumul Kozak din decembrie 2003. Prin analogie, am putea considera perioada de acum ca fiind o nouă tentativă de apropiere a părților, proces care a demarat în septembrie 2011, după reluarea negocierilor în format „5+2”, în condițiile în care nu prea sînt, totuși, articulate mișcări de rezistență față de federalizare din partea clasei politice și societății civile similare celor din 2002-2003, din cauza modului difuz și insesizabil în care această idee este promovată. Putem chiar spune într-o cheie marxistă că o nouă nălucă bîntuie prin Moldova – năluca federalizării.

Chiar dacă, cele două părți aflate în negocieri – Chișinăul și Tiraspolul – au fost constant încurajate și susținute de parteneri în procesul reluării negocierilor, cele două runde desfășurate în septembrie 2011 și aprilie 2012, nu păreau a fi deschizătoare de noi drumuri, fiind catalogate mai curînd ca „negocieri despre negocieri”. Reprezentanta Transnistriei la negocieri, Nina Ștanski, susținea chiar că „rezultatul în perspectiva apropiată nu se vede”.³ Cu toate acestea, Chișinăul a promovat în ultimul

2 <http://www.rgnpress.ro>, „Lupu confirmă informațiile făcute publice de Romanian Global News, legate de presiunile Germaniei și a Rusiei, privind federalizarea Republicii Moldova”; <http://www.publika.md>, „Lui Filat i s-a sugerat, în Germania, să ia în considerare scenariul federalizării, ca scenariu de întregire a țării”, spune Dodon”; <http://www.eurotv.md>, „Federalizarea bătută în cuie, dar ascunsă după perdeaua măsurilor de încredere”.

3 <http://tribuna.md/2012/04/18/%E2%80%9Cnegocierile-despre-negocieri%E2%80%9D-s-au-incheiat/>

timp o politică a „concesiilor preemptive”, făcînd cedări mici și, la prima vedere, nesemnificative, pentru a încuraja regimul transnistrean să se deschidă, cultivînd o relație bună cu echipa transnistreană de negociatori. E vorba de reluarea circulației trenurilor în luna aprilie, favorabilă Tiraspolului (circulație care, aparent, este din nou blocată) dar și de semnarea documentului de la Viena cu privire la principiile și procedurile desfășurării negocierilor, în care este stipulată egalitatea părților. Deși există interpretări diferite ale semnificației egalității părților (două părți egale în conflict sau egalitatea tuturor participanților la procesul de negocieri), putem admite că Chișinăul a făcut o cedare în raport cu poziția anterioară prin acceptarea acestui pasaj controversat – „negocierile sînt purtate în baza principiului egalității și respectului reciproc”. Cel puțin, acest fapt reiese din declarațiile lui Eugen Carpov, anterioare reuniunii de la Viena, atunci când el declara în luna martie că „Tiraspolul nu poate fi considerat parte egală în negocieri”.⁴

O asemenea politică a cedărilor mărunte, încurajată, de altfel, și din exterior,⁵ a condus treptat la multiplicarea mesajelor legate de necesitatea federalizării ca soluție finală pentru conflictul transnistrean. Chiar dacă anterior, atît Vlad Filat cât și Eugen Carpov, declarau că ideea de federalizare nu intră în planurile guvernului moldovean,⁶ sîntem nevoiți să constatăm că ea este pusă cu insistență pe tapet de către unele forțe politice din interior (e.g. Igor Dodon) dar și din exterior (Rusia

4 <http://www.timpul.md/articol/vicepremierul-eugen-carpov-tiraspolul-nu-poate-fi--considerata-parte-egala-la-negocieri--32130.html>

5 <http://www.jamestown.org>, Vlad Socor, „Too Early for a Political Investment in Transnistria's Shevchuk”. Eurasia Daily Monitor, volume 9, Issue 49.

6 <http://www.inprofunzime.md>, „Filat îl contrazice pe Dodon. Ideea de federalizare a țării ține de domeniul trecutului”, <http://www.europalibera.org>, „Tiraspolul devine parte egală la negocieri, dar fără statut juridic”.

și Germania) și e destul de probabil că ea va fi supusă unei dezbateri ulterioare. Astfel, în mod paradoxal, politica concesiilor preemptive, care avea drept scop, în opinia demnitarilor moldoveni, doar o încălzire de climat între Chișinău și Tiraspol, a condus gradual la pregătirea unei noi faze a negocierilor, în care partea moldoveană va fi rugată să ia în considerare și soluția federalizării (sau chiar a confederației). Faptul că negociatorii noștri, posibil, nu au luat în calcul din start o asemenea eventualitate, reiese din declarațiile lui Eugen Carpov care în interviul citat mai sus, oferit postului de radio Europa Liberă, susținea că „federalizarea nu este parte a procesului de negocieri 5+2” și că principiile care stau la baza identificării soluției finale sînt, în principal, măsurile de încredere și creșterea atractivității malului drept pentru cel stîng. În pofida celor declarate, există, totuși, o lipsă de încredere în fermitatea reprezentanților guvernului în chestiunea federalizării, exprimată de Igor Dodon care a invocat faptul că „în Germania premierului Filat i s-a sugerat să ia în considerare scenariul federalizării ca pe un posibil și foarte oportun scenariu de întregire a țării.”

Trebuie să admitem și un alt lucru – ideea de federalizare nu mai este promovată, ca în 2002 – 2003, de o manieră tranșantă și directă prin elaborarea și prezentarea unor proiecte concrete. Ea este scoasă treptat în prim-plan prin diverse declarații și opinii exprimate în mass media, scopul cărora ar putea fi pregătirea terenului și tatonarea dispoziției publicului și a politicianilor. Un exemplu, în acest sens, îl prezintă poziția fluctuantă a unor comentatori politici influenți care și-au schimbat, în ultimul timp, optica, devenind predispuși să

trateze cu seriozitate ideea de federalizare. Unii dintre ei susțineau pînă nu demult soluționarea diferendului prin oferirea unor autonomii largi raioanelor din stînga Nistrului.⁷ Astăzi, discursul lor a suferit modificări substanțiale, înclinînd spre acceptarea discuțiilor pe tema federalizării sau confederalizării Republicii Moldova.⁸

În concluzie, putem constata că ideea de federalizare a Republicii Moldova este indusă în discursul public de o manieră indirectă și graduală ea conținînd, în primul rînd, pe efectul picăturii de apă care, prin cădere repetată, roade stîncă de granit. În același timp, ea rezultă din strategiile de concesi preemptive ale politicianilor moldoveni, care s-au angajat într-un proces de apropiere de noua elită transnistreană fără a avea o idee clară asupra finalității acestui proces. Cu toate acestea, fiind efectul strategiilor de persuasiune ale actorilor externi, federalizarea ca idee, este, deocamdată, privită cu rezerve de societatea moldovenească și oricine va risca s-o pună în mod tranșant pe tapet, va avea de înfruntat, cel puțin, în faza inițială, oprobiul unei importante părți a populației locale.

2. Moldova fără strategie are o poziție vulnerabilă în cadrul negocierilor.

Această ofensivă ideologică graduală a

7 Igor Boțan, „Reglementarea transnistreană: o soluție europeană”, Chișinău 2009

8 Într-o luare de atitudine, comentatorul politic Igor Boțan susține următoarele: „Nu avem soluții, dar avem, hai să zicem așa, trasate liniile roșii, clar trasate, peste care Republica Moldova probabil nu va putea păși. Este vorba despre interviul lui Rogozin, care a spus foarte, foarte clar că Federația Rusă nu vede soluționarea problemei transnistrene în cadrul statului unitar Republica Moldova. Deci, Republica Moldova va trebui pas cu pas să-și revadă viziunile asupra unui statut federal sau confederal”, <http://www.eurotv.md>

ideii de federalizare a Republicii Moldova prinde guvernul de la Chișinău oarecum pe nepregătite, ceea ce-l face destul de vulnerabil în fața simplității argumentelor adepților schimbării. Este important de reținut că susținerea cauzei federalizării este mai ușor de făcut din cauza caracterului general al argumentelor, apelul la bunul simț și existența unor exemple de succes de federalism, în timp ce poziția antifederalizare necesită o permanentă rememorare a contextului și a specificului situației, care nu sînt întotdeauna cunoscute de heralzii federalismului.

Amintim că ideea de federalizare a fost promovată, începînd cu 2002, atît de reprezentanții Rusiei cît și de reprezentanții unor state europene. Argumentul politologic sugerează că federalismul este calea cea mai eficientă și rațională de partajare a atribuțiilor între centrul național și state, dînd acces statelor (unităților regionale) la formularea politicilor naționale și asigurînd astfel pacea și armonia interetnică și interconfesională. E vorba de un argument general care nu ține cont de context și de particularitățile fiecărui conflict în parte. Cu toate acestea, societatea civilă și politică din Republica Moldova au formulat pe parcursul anilor suficiente contra-argumente contextuale care demonstrează inutilitatea unui aranjament federal în Republica Moldova din cauza lipsei unor contradicții interetnice, imixtiunii factorului extern și naturii geopolitice a conflictului, parțialității Rusiei, ea fiind atît parte în conflict cît și mediator, etc.⁹ Mai mult, Republica

9 Oleg Serebrian, "Conflictul Transnistrean: geopolitică și geo-istorie", în *Politosfera*, Ed. Cartier 2001; Оазу Нантои, «Истоки и перспективы разрешения Приднестровского конфликта», <http://ava.md/034-kommentarii/03681-istoki-i-perspektivi-razresheniya-pridnestrovskogo-konflikta.html> , „Transnistrian Conflict after 20 Years: A Report of the International Group of Experts”, [Moldova a fost susținută pe parcursul anilor de actori externi importanți, precum sînt SUA sau Uniunea Europeană, împotriva unor proiecte concrete de federalizare \(e.g. Memorandumul Kozak în 2003\), avînd sprijinul lor și în situații specifice, fapt care întărea poziția Chișinăului în negocieri – e.g. 2003 și 2006 – introducerea și extinderea de către UE, SUA a restricțiilor de călătorie în spațiul Schengen pentru liderii transnistreni ca răspuns la obstrucționarea procesului de negocieri, martie 2006 – decizia guvernului Ucrainei privind admiterea prin frontiera ucraineană doar a mărfurilor transnistrene perfectate la vama moldovenească, dar și poziția fermă a statelor occidentale în chestiunea retragerii trupelor rusești la Summitele finale OSCE.](http://www.viitorul.org/doc.php?l=ro&idc=297&id=3585&t=/STUDII-IDIS/Conflicte/Conflictul-transnistrean-dupa-20-de-ani-Raport-al-unui-</p></div><div data-bbox=)

Actualmente, însă, mai mulți factori contribuie la o schimbare dramatică de context, care au absorbit Chișinăul într-un proces de negocieri pe care malul drept al Nistrului nu-l controlează în totalitate, ceea ce îl obligă să aibă, mai curînd, poziții reactive, fără a avea inițiative noi pe care să le supună dezbaterii partenerilor. Un prim factor ar fi schimbarea conducerii Transnistriei și venirea la cîrma regiunii a domnului Șevcuk, care afișează o deschidere ce contrastează vizibil cu comportamentul ursuz al lui Igor Smirnov. Se pare că datorită acestei schimbări de decor există o predispoziție a statelor Occidentale de a investi în regimul transnistrean.¹⁰ În al doilea rînd, interesul Germaniei pentru rezolvarea conflictului și consonanța poziției ei pe anumite aspecte cu viziunea Rusiei crează o presiune și mai mare în direcția avansării cît mai rapide a negocierilor.

grup-de-experti-internationali

10 <http://www.jamestown.org>, Vlad Socor, „Too Early for a Political Investment in Transnistria's Shevchuk”. *Eurasia Daily Monitor*, volume 9, Issue 49.

În aceste condiții, deruta Chișinăului devine din ce în ce mai vizibilă. Această debusolare se exprimă pe câteva paliere și poate fi sesizată, în primul rând, prin lipsa unei concepții proprii de reglementare a conflictului Transnistrean. Tocmai acest fapt denotă reactivitatea guvernului moldovean a cărui ultimă redută (sau linie roșie) rămîne a fi legea din 2005, numită Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al regiunii transnistrene. Absența unei strategii a constituit și concluzia unui grup de deputați în urma unei ședințe secrete parlamentare în august 2012.

Mai important este, însă, refuzul Guvernului de a promova propria Concepție privind reglementarea conflictului Transnistrean și reintegrarea țării, care a fost elaborată în 2011. Referindu-se într-o emisiune de dezbateri la această concepție, abandonată de Guvern, Eugen Carpov a declarat că „ea nu mai este actuală”.¹¹ Or acest lucru nu poate să nu trezească suspiciuni întrucît este greu de imaginat cum poate o concepție elaborată în 2011 să cadă atît de rapid în desuetudine. Argumentul schimbării de regim la Tiraspol nu poate să ne convingă în totalitate, întrucît această schimbare se poate dovedi efemeră și cosmetică, iar principiile unei concepții solide trebuie să aibă durabilitate și să nu varieze în funcție de umorile liderilor transnistreni. O altă explicație pentru refuzul de a promova Concepția din 2011 ar fi dorința de a avea mîinile dezlegate în negocieri și păstrarea unei anumite marje de flexibilitate. Oricum, un asemenea argument atestă o anumită derută deoarece partea moldoveană pare a se mișca în zig zag – la început lucrează asupra unei concepții apoi o abandonează, etc.

Este important, de asemenea, de remarcat că Concepția elaborată în 2011 prevedea niște lucruri acceptate în societatea moldovenească, care astăzi sînt contestate cu vehemență. De exemplu, proiectul Concepției stipulează că în virtutea prevederilor Constituției Republicii Moldova și altor acte legislative, regiunea transnistreană va beneficia de o formă specială de autonomie în conformitate cu un statut special adoptat prin lege organică și consolidat în Legea fundamentală a statului. Ideea de autonomie este astăzi puternic contestată de către Dmitri Rogozin, care cere un „statut federal sau confederal” pentru Republica Moldova. De asemenea, Rogozin nu acceptă ridicarea statutului UE și SUA - de la observatori la mediator - și constituirea formatului de negocieri al „celor 7”, fapt stipulat în Concepție, el sugerînd „recunoașterea Rusiei ca fiind singura țară cu autoritate politică și militară din regiune”. Un alt aspect interesant din concepție care se poate dovedi greu de promovat, în pofida caracterului său evident, ține de sursele de finanțare a politicilor de reintegrare care prevede crearea unui fond special pentru reintegrarea țării care va include contribuții naționale prin stabilirea unei cote din bugetul de stat și externe din fondurile de asistență internațională și contribuțiile potențialilor donatori. O asemenea prevedere care apără suveranitatea statului, ar putea deveni problematică în condițiile în care începînd cu 2013 vor începe să vină fonduri destinate pentru regiunea transnistreană. Astfel, concepția în care au fost incluse foarte multe lucruri agreeate de societate pe parcursul ultimilor ani a fost abandonată fără a fi înlocuită cu un alt document călăuzitor, ceea ce reflectă fie predispoziția guvernului de a lucra fără principii directe constrîngătoare

11 Emisiunea Fabrica, 19 aprilie 2012, “Malus sîng egal cu cel drept”, www.publika.md

fie deusolarea în fața unei situații cu totul noi. Ambele atitudini sînt periculoase și nu pot fi tolerate mult timp.

În definitiv, deruta guvernării poate fi observată și în contradicțiile voalate care se degajă din discursurile principalilor actori politici moldoveni. Am prezentat mai sus cîteva exemple de retractare a propriilor afirmații, făcute de Vlad Filat sau Eugen Carpov, în special, în chestiunea „egalității părților”. Chiar dacă, decidenții și-au lăsat spațiu pentru răstălmăcirea declarațiilor făcute, o asemenea inversare a discursului sugerează ideea unei dispariții graduale a „liniilor roșii” pentru guvernul moldovean, care marchează limitele pînă la care sînt acceptabile negocierile. În aceste condiții, politica guvernului ar putea deveni excesiv de flexibilă, axată doar pe proces și deloc pe consecințele unor decizii care nu țin seama de interesele naționale.

3. Scenarii posibile de evoluție a procesului de reglementare a conflictului.

În condițiile în care evenimentele politice ar putea să se precipite, iar ideea de federalizare a Republicii Moldova ar putea să fie promovată tot mai insistent de către anumite forțe politice din interior și din exterior, ar fi cazul să trecem în revistă trei scenarii politice de evoluție a procesului de reglementare a conflictului. Aceste trei scenarii nu sînt deloc exhaustive dar, ținînd cont de ultimele evoluții politice, ele au un grad mai înalt de fezabilitate.

Scenariul Socor – Păstrarea status-quo-ului de către Republica Moldova.

Un asemenea scenariu ar presupune diminuarea elanului de negociere din partea autorităților moldovene, conservarea situației existente, continuarea inerțială a proceselor de negocieri în diferite formate, adoptarea unei Concepții asemănătoare celei din 2011, în care Transnistriei i se rezervă statut de autonomie largă, menținerea Legii din 2005 cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al regiunii transnistrene și focalizarea atenției pe integrarea europeană, considerînd procesul de reglementare a conflictului drept o derivată a ridicării nivelului de trai pe malul drept al Nistrului. Trebuie să recunoaștem că un asemenea scenariu este mai curînd conservator decît de tip status-quo fiind caracteristic ultimilor ani de guvernare comunistă, întrucît guvernul moldovenesc funcționează actualmente într-un alt regim în chestiunea reglementării conflictului.

Un asemenea scenariu ar avea numeroase avantaje. În primul rînd, menținerea status-quo-ului ar rezolva dilemele autorităților moldovene și s-ar racorda la vechiul principiu diplomatic – „atunci cînd nu știi ce să faci e înțelept să nu schimbi nimic”. În al doilea rînd, un asemenea demers ar fi în consonanță cu strategiile noastre de integrare europeană care nu promit o finalizare deplină a procesului într-o perioadă scurtă, astfel încît o prea mare grabă în procesul de reglementare a conflictului ar fi poate inutilă. În al treilea rînd, o poziție conservatoare este, în același timp, și o poziție firească pentru cea mai mare parte a populației de pe malul drept care s-a obișnuit să trăiască în condițiile existenței unei regiuni separatiste,

adică ea acceptă starea de „normalitate a anormalului”. În al patrulea rând, tendința de „amânare a soluției” este în consonanță cu realitățile geopolitice din regiune în care încă nu s-au conturat foarte clar poli de atracție. Jocul geopolitic este, încă, deschis spre mai multe rezultate și de aceea, graba în cadrul procesului de negocieri ar putea să fie dăunătoare.

Scenariul dat comportă și unele dezavantaje. Înainte de toate, este destul de greu să menții pe o perioadă îndelungată o politică de obstrucționare a negocierilor, în condițiile în care partenerii de dialog dezvoltă sau imită dezvoltarea unei apropieri. La un moment dat, Moldova poate să fie sancționată de comunitatea internațională pentru lipsă de deschidere, la fel precum a fost sancționat Tiraspolul în 2003 și 2006 prin introducerea restricțiilor de călătorie. Acest fapt poate deveni fezabil, în special, în cazul în care principalii actori internaționali vor avea o poziție comună asupra finalității procesului de reglementare. În al doilea rând, o poziție de menținere a status-quo-ului are defectul obișnuit al atitudinilor de boicot – nu îngăduie luarea în considerare a unor soluții noi ce îți oferi șansa compromisului.

Scenariul Carпов. Politica pașilor mici fără a forța procesul de identificare a unei soluții politice.

Scenariul 2 implică angajarea Chișinăului împreună cu Tiraspolul în proiecte economice și sociale comune, rezolvarea definitivă a problemelor ce țin de convorbirile telefonice și circulația trenurilor, încurajarea bussinessului transnistrean, menținerea unei relații bune între Filat și Șevchuk, acceptarea finanțării externe

pentru regiunea Transnistreană în condițiile unui control minim al fluxurilor financiare, etc. În același timp, politicienii moldoveni nu se vor grăbi să identifice soluții politice pentru conflictul transnistrean, vor manifesta flexibilitate și nu vor adopta Concepții și strategii cu efect constrângător. Legea din 2005 nu va fi abrogată, însă, negociatorii nu vor face trimitere la ea decât în situații limită. E vorba de un scenariu care în momentul de față este pe cale de a fi realizat.

Avantajele acestui scenariu sînt desigur evidente. Moldova va putea avansa pe calea negocierilor, ameliorînd soarta oamenilor din zona de securitate dar încurajînd și creșterea economică din întreaga regiune. Spre deosebire de primul scenariu, Chișinăul va putea mult mai ușor să recurgă la aplicarea unor măsuri de încredere ce va crea în continuare un climat favorabil între cele două maluri ale Nistrului. Transnistria va putea să se bucure de ajutoarele Uniunii Europene ceea ce ar putea produce o schimbare de mentalitate în regiune și ar apropia-o de standardele europene. În absența unor strategii și concepții noi, politicienii vor avea libertatea să experimenteze și să propună soluții cu caracter inedit.

În același timp, acest scenariu este marcat de o defecțiune fundamentală. Odată porniți pe această cale, politicienii nu se vor putea opri doar la implementarea măsurilor de încredere și vor fi obligați în diverse situații să caute soluția politică pentru conflictul transnistrean, soluție care ar putea conduce la federalizarea țării într-un format potrivit intereselor țării. Prin firea lucrurilor, scenariul 2 reprezintă o strategie provizorie care nu va putea fi menținută o perioadă îndelungată de timp,

partea moldoveană fiind la un moment dat obligată să devieze fie în direcția scenariului unu fie în direcția scenariului trei. Acesta este riscul politicii de acum a autorităților moldovenești – fără a dori să discute chestiunea federalizării, ele pot fi la un moment dat determinate să o facă de logica evenimentelor.

Scenariul Rogozin. Finalizarea negocierilor prin federalizarea țării.

Un asemenea scenariu va conduce la identificarea soluției politice prin federalizarea țării într-un format clasic, care acordă unităților regionale autonomii extinse, oferindu-le dreptul de a avea reprezentare politică și la nivel național. Legea din 2005 va fi abandonată, iar Constituția Republicii Moldova – rescrisă din temelie. Elitele regionale vor putea să joace un rol mult mai mare în elaborarea și implementarea politicilor naționale.

Partea bună a acestui scenariu ar fi, evident, rezolvarea definitivă a conflictului și punerea la arhivă a dosarului transnistrean. Un asemenea scenariu, însă, este caracterizat de prea multe incertitudini. Nu putem cunoaște contextul geopolitic și liniile de forță ale jocurilor la nivel internațional. Ca un stat mic, Republica Moldova trebuie să fie preocupată de propria conservare, astfel încât orice schimbare de statut trebuie să fie foarte bine justificată. Nu putem ști dacă vectorul integrării europene va putea fi menținut sau Republica Moldova va fi supusă unui proces de „transnistrizare”. De asemenea, comportamentul elitelor regionale este imprevizibil și ne putem ciocni de dilema clasică a statului național care, prin acceptarea federalizării, riscă să aprofundeze procesele separatiste. De aceea, federalizarea țării ar putea

să se producă doar prin acordarea de garanții ferme de către toți actorii internaționali majori, fapt care deocamdată nu prea are șanse să se producă. În asemenea condiții, de maximă incertitudine, o eventuală reglementare a conflictului prin federalizarea Republicii Moldova pare a fi o soluție extrem de riscantă și este prea puțin probabil că elita politică din Moldova va accepta să îmbrățișeze un asemenea scenariu.

În urma analizei putem conchide că o combinație din primele două strategii pare a fi cea mai fezabilă strategie pentru autoritățile moldovene. Menținerea liniilor roșii clare, exprimate prin Legea din 2005 dar și angajarea în proiecte comune și încurajarea malului stâng să participe la proiecte europene se poate dovedi o strategie de durată care să contribuie la o apropiere graduală a celor două maluri fără a conduce la o reglementare deplină a conflictului. Situația poate să se complice doar în cazul în care anumiți actori internaționali importanți vor începe să facă presiuni majore asupra Moldovei pentru a accepta calea federalizării.

Concluzii

- Ideea de federalizare a Republicii Moldova este din nou promovată atât de clasa politică cât și de societatea civilă, procesul desfășurându-se fără campanii spectaculoase și având mai degrabă un caracter de tatonare. Federalizarea țării ar putea deveni posibilă în urma politicilor de concesi preemptive pe care le aplică cu intermitență autoritățile Republicii Moldova, ea având șanse să devină o opțiune demnă de luat în calcul la sfârșitul unui lanț de concesi care va slăbi poziția de negociere a malului drept. Deo-

camdată, ideea de federalizare a Republicii Moldova este promovată de o manieră indirectă și atentă în diverse mijloace mediatice, de unii politicieni din opoziție și de către unii comentatori politici.

- În urma recurgerii la politica concesiilor preemptive și prin încurajarea regimului Șevchuk, autoritățile moldovene au intrat într-o perioadă de relativă derută care se exprimă prin critica parlamentară a lipsei de viziune a guvernului în problema transnistreană dar și prin mesajele contradictorii pe care le lansează periodic principalii actori politici. Un factor mai important care atestă deruta autorităților ține de abandonarea proiectului de concepție privind reglementarea conflictului Transnistrean și reintegrarea țării, elaborat în 2011 pe motivul „demodării” ei. Această concepție avea exprimată destul de clar ideea „liniilor roșii” care nu puteau fi depășite în cadrul procesului de negocieri, fapt care denotă o anumită „flexibilizare” a poziției Chișinăului.
- În aceste condiții de maximă incertitudine, atunci când regimul de la Tiraspol rămîne a fi o mare necunoscută iar situația în regiune continuă să fie neclară, cea mai bună soluție pentru procesul de negocieri ar fi aplicarea unui set de politici de conservare a situației combinate cu un parcurs european mai hotărît și cu încurajarea autorităților transnistrene de a colabora pe segmentele în care există interes mutual. Soluția federalizării comportă un risc maxim pentru Republica Moldova, avînd în vedere lipsa unor garanții internaționale pentru Moldova și posibilitatea destabilizării situației interne prin activizarea acțiunilor separatiste ale elitelor regionale.

Recomandări

Negative

- de evitat politica concesiilor preemptive în spirală care ar putea să conducă la atingerea unui punct critic în care va fi extrem de dificil de a opri procesul de federalizare;
- de evitat în măsura posibilităților emitearea unor declarații contradictorii, chiar dacă unul dintre principiile de negociere se bazează pe ideea de elaborare a unor „ambiguități constructive” – producere de texte care pot fi tălmăcite diferit, în funcție de interesul părții.

Pozitive

- de clarificat „liniile roșii”, cel puțin, în rîndul decidenților politici și de transmis periodic mesaje clare societății că aceste linii roșii nu vor fi încălcate;
- de stabilit o mai bună sincronizare dintre mesajele Prim-Ministrului și Negociatorului Șef;
- de finalizat în comun cu experții procesul de elaborare a unei Concepții privind reglementarea conflictului, chiar dacă această concepție nu va fi neapărat un document public;
- de descurajat elitele regionale din sudul și nordul țării de a gîndi în termeni de federalizare;
- de formulat un mesaj clar antifederalizare la nivel de elite politice și de promovat acest mesaj cu ajutorul societății civile;
- de elaborat un mesaj comun din partea societății civile, opus ideii de federalizare.

ANALIZA COMPARATIVĂ A ABORDĂRII PROBLEMEI TRANSNISTRENE DE CĂTRE PCRM ȘI AIE¹²

Leonid Litra

Pe tot parcursul existenței conflictului Transnistrean, această tematică rămâne a fi una din prioritățile guvernării, indiferent de culoarea acesteia. Abordările au variat, totuși, în funcție de construcția guvernării și a persoanelor implicate în procesul de luare a deciziilor, dar și în funcție de conjunctura internațională. În fond, putem afirma că diferențele în abordarea reglementării conflictului Transnistrean dintre PCRM și AIE sunt esențiale, însă, niciuna din abordări nu a fost capabilă să genereze, deocamdată, rezultate cardinale.

Strategiile negocierilor

Strategia de negociere a PCRM a fost una de angajament inițial cu Rusia care în momentul unei apropieri a produs un “scurtcircuit” numit Memorandumul Kozak. Ulterior, după blocarea negocierilor, PCRM a încercat să pregătească așa-numita înțelegere în pachet, pe care nu a fost în stare s-o implementeze. Astfel, strategia PCRM poate fi concepută ca fiind *negociem totul sau nimic*. Acest principiu nescris, a stat la baza strategiei PCRM în intenția sa de a rezolva problema transnistreană, deși, la modul practic, s-a soldat cu o înghețare a procesului de reglementare.

¹² Autorul aduce mulțumiri persoanelor care au participat la interviuri și au fost generoase în a oferi informații din interiorul procesului de reglementare a conflictului transnistrean.

Spre deosebire de PCRM, Alianța pare a avea o altă abordare care poate fi definită ca *negociem cu pași mici fără a anunța scopul final*. Această abordare poate fi observată prin prisma agendei rundelor de negociere dar și în limbajul Prim-Ministrului și a Negociatorului Șef. Actuala guvernare, cel puțin pînă în acest moment, a demonstrat o manieră de negocieri similară cu ceea ce înseamnă efectul *spill-over* în domeniul integrării europene (atunci cînd în urma cooperării reciproc avantajoase într-un anumit sector se solicită cooperarea în alte sectoare). Părerile asupra acestui model de negociere nu sunt univoce. Principalele argumente ale celor care sprijină această abordare vizează faptul că ea creează un model de încredere reciprocă care permite procesului să avanseze cu pași mici și rezultate reciproc avantajoase (cedări reciproce). Pe de altă parte, abordarea AIE este foarte permisivă și riscantă și poate duce la cedări substanțiale fără a avea certitudinea că ambele părți doresc reintegrarea.

Mandatul negociatorilor

PCRM a avut o abordare a negocierilor foarte deschisă pe interior. Negociatorul Șef și Ministrul Reintegrării de atunci, Vasile Șova, avea un mandat politic direct din partea lui Vladimir Voronin. Liniile de negociere erau stabilite iar Șova avea o marjă de manevră relativ mare, inclusiv pe plan

politic, în ceea ce privește problema transnistreană. Mandatul lui Vasile Șova i-a permis acestuia să fie mai operativ în anumite decizii, însă acest lucru nu a adus prea multe beneficii procesului.

Mandatul Vice-Prim Ministrului Eugen Carpov pare să aibă o altă natură. În primul rând, în opinia publică a experților și persoanelor implicate în procesul de negociere, există impresia că mandatul actualului negociator-șef este unul tehnic, fără greutate politică și cu o flexibilitate destul de redusă, care este generată de faptul că Moldova este condusă de o Alianță. În al doilea rând, se pare că mandatul mai este și defensiv, adică menit să blocheze anumite procese, chiar dacă evenimentele recente arată o altă dinamică. În orice caz, situația în care se află Vice-Prim Ministrul Eugen Carpov este una mult mai dificilă decât cea în care s-a aflat Vasile Șova, vorbind din punct de vedere politic, chiar dacă, pînă în acest moment nu au existat divergențe publice între Eugen Carpov și componentele Alianței.

Relația factor de decizie – negociator

În contextul analizei mandatului dar și a comunicării instituționale, este important de menționat faptul că o atenție deosebită trebuie să fie acordată și relației dintre factorul de decizie și Negociatorul-Șef.

Vladimir Voronin și Vasile Șova au avut, în fond, o relație deschisă care crea pe interior o previzibilitate, chiar dacă această previzibilitate îi viza doar pe ei și nu se extindea asupra unor grupuri mai largi. Acest tip de relație a generat o sinergie între factorii implicați în dosarul transnistrean și a asigurat un proces de consultări bine organizat, fapt care se datorează în primul rând încrederii prin afilierea la PCRМ.

Pe de altă parte, relația dintre Vlad Filat și Eugen Carpov pare a fi mai puțin deschisă și uneori se crează impresia că Iurie Leancă are un acces mai mare și mai rapid la informațiile legate de dosarul transnistrean decât Eugen Carpov, lucru care este greu de probat. Există, însă, senzația că ceea ce află Vlad Filat și Iurie Leancă nu ajunge imediat la Eugen Carpov, nemaivorbind de perioada în care negociator-șef a fost Victor Osipov.

Maniera negocierilor

Și maniera de negociere dintre PCRМ și AIE este diferită în dosarul transnistrean.

Partidul Comuniștilor a promovat un model de negociere “hard” prin care se încerca impunerea unor soluții de rezolvare chiar dacă nu exista întotdeauna un potențial suficient pentru promovarea lor. Principalele trăsături ale acestei maniere de negociere au fost crearea unor dificultăți pentru regiunea transnistreană, negocierea separată cu diferite părți implicate în conflict, evitarea contactului direct cu liderul transnistrean (chiar dacă au avut loc și astfel de întâlniri) și neadmiterea altor scenarii decât cele “preferate” de PCRМ.

De cealaltă parte, AIE demonstrează o abordare diferită în negocieri care face parte dintr-un context mai larg, și anume o deschidere mai mare către partenerii internaționali și o manieră de negociere “soft” care pe lângă deschidere implică o mai mare dorință de compromis, fără prea multe precondiții. Spre deosebire de PCRМ, guvernul Filat a pus accentul pe contactul direct cu liderul transnistrean, mai ales după înnoirea clasei politice din regiunea transnistreană.

Comunicarea instituțională

În perioada guvernării PCRМ am asistat la o construcție a verticalei puterii în vârful cărei se afla președintele Vladimir Voronin. Toate deciziile legate de dosarul Transnistrean erau rezultatul unei comunicări directe cu președinția, respectiv putem afirma că a existat un mandat direct din partea președintelui acordat negociatorului-șef. Deseori, deciziile legate de dosarul Transnistrean erau luate ad-hoc de președinte fără ca să fie consultate neapărat și alte figuri care au legătură nemijlocită cu chestiunea Transnistreană, cum ar fi Prim-Ministrul.

În contrast cu PCRМ, actuala guvernare pare să aibă dosarul transnistrean pe masa Prim-Ministrului, care este figura nr. 1 în procesul de apropiere (reintegrare) dintre cele două maluri, lucru observat inclusiv prin luarea mai multor acțiuni pe cont propriu (întâlnirea la meciul de fotbal sau la concert). Celelalte figuri politice, președintele țării și președintele parlamentului (cu mici excepții) sunt mai degrabă absente în dialogul legat de Transnistria. La nivel practic, Prim-Ministrul a substituit președintele iar negociatorul-șef primește instrucțiuni de la Premier și acționează fără să consulte prea mult Președintele țării. Acest proces comportă anumite riscuri legate de faptul că unele evoluții ar putea crea scizii la nivel de Alianță și societate, pe când unul din scopurile găsirii unui model de reintegrare este și acceptarea acestuia de către clasa politică și societate în totalitate prin intermediul unui referendum, care ar da legitimitate procesului.

Relația cu partenerii internaționali

În perioada conducerii comuniste, Republica Moldova a avut cu mici întreruperi o imagine proastă în opinia publică internațională. Deseori exista senza-

ția că acțiunile care erau întreprinse de PCRМ duc la o autoizolare internațională, proces care a avut efect și asupra dimensiunii reglementării conflictului transnistrean. O caracteristică inconfundabilă a atitudinii PCRМ față de actorii internaționali a fost principiul *neîncrederii în toți actorii internaționali* implicați în proces. O neîncredere, exagerată chiar care deseori provoca un proces lent sau un blocaj în negocieri. Acest “atu” al guvernării comuniste a făcut ca în interiorul grupului de oameni care se ocupau de problema transnistreană să existe o convingere precum că “fiecare actor internațional trișează în negocieri iar Republica Moldova neapărat va pierde”, atitudine care este regretată de unii membri ai echipei din acel timp. De fapt, PCRМ a avut și alte încercări mai neordinare, cum a fost cea din 2006 prin care a dorit să se înțeleagă cu Rusia separat, dar garanțiile să fie oferite de actorii internaționali implicați în proces.

Spre deosebire de PCRМ, Alianța are o abordare mai flexibilă în raport cu partenerii internaționali. În primul rând există sentimentul că AIE are prea multă încredere în Uniunea Europeană și alți actori care reprezintă Vestul. Se pare că în interiorul AIE există o confluență de opinii între cei care se ocupă de dosarul transnistrean și partenerii din UE. Supoziția că AIE are prea multă încredere în UE a apărut pe fundalul anumitor procese concrete, cum ar fi atenția deosebită acordată dosarului transnistrean de către Germania sau creșterea asistenței financiare pentru următorul pachet de proiecte dedicat măsurilor de întărire a încrederii. Riscul menționat de mai mulți experți pentru abordarea “trust by default” este că Republica Moldova ar putea pierde mult în procesul de reglementare, avînd în vedere că mai mulți actori din interiorul UE doresc rezolvarea conflictului cît mai curînd, însă fără a acorda prea multă atenție construcției viitorului stat, fie el unitar, federal sau confederal, dar și mai important,

fără a acorda prea multă atenție competențelor pe care le vor avea subiecții.

Strategia de comunicare

Strategia de comunicare cu publicul pe dosarul transnistrean a fost, cu unele excepții, o problemă constantă a ambelor guvernări. PCRМ a demonstrat o secretomanie exagerată în procesul de reglementare a conflictului transnistrean și o comunicare deficientă cu presa și publicul larg. Acest fapt explică parțial și interesul foarte scăzut al cetățenilor față de reîntregirea țării. Chiar dacă înțelegem că procesul de negocieri solicită un anumit grad de confidențialitate, totuși, comunicarea trebuie să aibă loc în mod necesar, altfel există riscul că modelul de rezolvare spre care se îndreaptă părțile, să nu fie acceptat de societate.

Nici AIE nu a fost prea comunicabilă vizavi de liniile directorii ale procesului de negocieri, respectiv gradul de secretomanie este cel puțin tot atât de mare ca și în cazul PCRМ. De obicei suntem “hraniți” cu informații vagi și scurte despre ceea ce are loc în cadrul negocierilor. Din momentul aflării la conducere a AIE, o mai mare expunere mediatică a fost observată în timpul mandatului lui Victor Osi-pov, care a avut o comunicare pozitivă pe dosarul transnistrean, fără însă a avea rezultate concrete pe dosar, deși acest lucru poate fi înțeles având în vedere durata scurtă a mandatului pe care l-a exercitat. Este de remarcat și maniera în care sunt interpretate compromisurile obținute în procesul de negocieri, unde toate părțile raportează succesele și acordurile în propriul lor avantaj. De fapt, aceste acorduri sunt concepute în așa fel, încât fiecare parte să poată prezenta pozitiv rezultatele obținute, tehnică care mai este numită și “constructive ambiguity”.

Concluzii

În fond, putem afirma că există diferențe esențiale dintre PCRМ și AIE în abordarea problematicii transnistrene, fiecare dintre guvernări având linii diferite de conduită. Ceea ce se poate observa în acest moment este că strategia PCRМ a fost una de blocaj dar care nu permitea apropierea între Republica Moldova și regiunea transnistreană. De cealaltă parte, AIE are o poziție mult mai flexibilă în procesul de negocieri, însă aceasta comportă riscuri care pot aduce rezultate pozitive dar și daune procesului de reîntregire a țării.

Încrederea, exagerată pe alocuri, în partenerii europeni este unul din momentele care trebuie monitorizate pentru a nu permite un Kozak de tip European și pentru a fi siguri că înțelegerile la care se ajunge nu depășesc liniile roșii ale Chișinăului.

În același timp, se recomandă oferirea unui mandat mai flexibil negociatorului-șef și o încredere mai mare în această figură, având în vedere că Eugen Carpov este un diplomat care are abilitățile necesare pentru a instrumenta dosarul transnistrean. Totodată, deficitul de comunicare cu publicul, dar și cu comunitatea de experți pe problema transnistreană trebuie eliminat urgent, prin crearea unui centru media în cadrul Biroului de Reintegrare care să asigure transparența procesului, dar și să ridice gradul de informare a cetățenilor în ceea ce privește procesul de reglementare. Este un proces dificil, având în vedere că negocierile presupun un anumit grad de discreție, dar curiozitatea trebuie împăcată cu eficiența, altfel riscăm să pierdem interesul total al cetățenilor și nu vom mai reuși să creăm un consens la nivel de societate asupra modelului de reglementare transnistreană.

ACTORII EXTERNI ÎN PROCESUL DE REGLEMENTARE TRANSNISTREANĂ. VIZIUNE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Radu Vrabie

Rolul actorilor externi a fost, deseori, considerat mai important pentru rezolvarea conflictului transnistrean decât abilitățile Chișinăului și a Tiraspolului de a ajunge la un numitor comun. Atât în sondajele de opinie, cât și autoritățile moldovenești văd comunitatea internațională drept hotărâtoare pentru reintegrarea țării. Într-adevăr, participarea în procesul de reglementări a Rusiei, SUA sau a UE creează impresia că evenimentele din jurul Transnistriei se rezolvă pe axa Moscova - Bruxelles - Washington fără ca să fie nevoie de acceptul Chișinăului și mai ales al Tiraspolului. Tradițional, autoritățile moldovenești sunt acuzate de colegii lor transnistreni că inițiativele sau deciziile sale sunt scrise la Comisia Europeană sau peste ocean, iar Tiraspolul pare să nu fie deranjat că merge la consultații la Moscova înaintea negocierilor 5+2.

Totuși, cert este că în procesul de reintegrare a țării, Republica Moldova va avea nevoie de sprijinul sau cel puțin de acceptul actorilor externi pentru o soluție viabilă a conflictului transnistrean.

De asemenea, în contextul evoluțiilor internaționale, regionale este interesant de analizat care vor fi acțiunile actorilor pe dosarul transnistrean și în special pe următoarele aspecte:

Care este soarta dialogului ruso-german? Vor participa UE și SUA cu drepturi depline la procesul negocierii? Care va fi poziția Federației Ruse față de noua conducere de la Tiraspol, ce nu a fost susținută de Moscova? Care va fi suportul financiar pentru această regiune aflată într-o situație economică foarte complicată? Se va schimba oare abordarea tandemului Moscova – Tiraspol în cadrul procesului de negocierii? Cât de deschisă și de autonomă este administrația transnistreană în procesul de luare a deciziilor?

Poziția actorilor externi față de reluarea negocierilor 5+2

Una din principalele provocări pentru reglementarea transnistreană din ultimii ani a constituit-o reluarea procesului de negocieri. Ne putem întreba cum va evolua acest proces în contextul divergențelor dintre actorii majori implicați. În anul 2011, între actorii implicați în formatul 5+2 erau trei direcții de gândire. Prima era asumată de Republica Moldova, Uniunea Europeană, SUA și OSCE care pleau pentru reluarea negocierilor. Cea de-a doua era reprezentată de Rusia care pleda pentru ca părțile (adică Chișinăul și Tiraspolul) să

găsească compromisuri care să conducă la așezarea la masa de tratative și cea de-a treia era exprimată de Tiraspol care nu-și dorea reluarea negocierilor și care încerca să tragă de timp.

La prima vedere am putea presupune că poziția Tiraspolului este doar o anexă a poziției Moscovei și că este un deja vu această „deschidere” a Moscovei și refuzul Tiraspolului. Prin aceasta se încearcă de a arăta că acest conflict este între Republica Moldova și „ Republica Moldovenească Nistreană” și ele sunt părți egale nu doar în procesul de negocieri, dar și părți în conflict.

Totuși la întâlnirea dintre Miniștrii de Externe ai Federației Ruse și Republicii Moldova din ultimele zile a lunii martie 2011, Serghei Lavrov a menționat despre faptul că „cele două părți trebuie să cadă de acord”, că Rusia dorește să fie reluate cât mai curând posibil negocierile oficiale în problema Transnistriei și că a venit timpul să se ajungă la un compromis politic. El a repetat poziția Rusiei, potrivit căreia Transnistriei ar trebui să i se ofere un statut special, dar în cadrul unui stat unitar, integru teritorial și neutru din punct de vedere militar- Republica Moldova.¹³ Această declarație a fost făcută în pofida dorinței Tiraspolului și a constituit o surpriză pentru conducerea regiunii transnistrene.

Schimbarea atitudinii rusești față de problema reluării negocierilor, în opinia noastră, a fost determinată de o serie de factori atât internaționali cât și bilaterali. În primul rând este vorba despre continuarea dialogului ruso-german pe probleme de securitate cunoscut ca Memorandumul de la Meseberg. Pentru Rusia crearea

13 «Transnistria între declarații și politica reală a Rusiei» din 04.04.2011 disponibil la <http://www.europalibera.org/content/article/3546715.html>

unui comitet ruso-european pentru politică externă și de securitate era important în vederea ieșirii din izolarea de după războiul din Georgia, și pentru realizarea acelei „arhitecturi de securitate” anunțată de către Președintele Medvedev. Pentru Germania acest dialog era important pentru readucerea Germaniei nu doar ca lider economic al Europei dar și ca lider diplomatic, și, de asemenea, pentru a dovedi capacitate de reacție la modificările structurale din cadrul UE.

Totuși pentru a înfăptui toate aceste lucruri era nevoie de un succes și de un model de cooperare între Moscova și Bruxelles. În Memorandumul de la Meseberg s-a optat în favoarea conflictului transnistrean ca teren de cooperare, iar Germania a declarat că „Transnistria ar fi un test de sinceritate” pentru Rusia. Chiar dacă, Moscova a încercat să argumenteze că mai întâi este necesar de pregătit comitetul și că este nevoie de o viziune comună față de toate conflictele, inclusiv cele din Orientul Apropiat și cel Mijlociu, era clar că, după războiul din Georgia, Uniunea Europeană conta pe înfăptuirea de către Rusia a unor pași concreți în dosarul transnistrean.

Reluarea oficială a negocierilor era preconizată pentru runda neformală de la Moscova din 21 iunie 2011. Rusia era foarte sigură că acest lucru se va întâmpla și probabil nu-și dorea împărțirea meritelor cu partenerii din format, ea nedorind să participe la reuniunea 3+2 de la Bruxelles unde urma să se discute subiectul reluării negocierilor. De asemenea diplomația rusă, a avut o încercare de a aduce la Odessa, în cadrul întâlnirii dintre Miniștrii de Externe Rus și Ucrainean, pe Iurie Leancă și Vladimir Yastrebchak, încercând prin aceasta să obțină

rezultate fără ajutorul Vestului. Această încercare a eșuat, dat fiind că Iurie Leancă a refuzat să participe la întâlnire din motiv că se încerca egalarea statului său cu cel al „ministrului de externe transnistrean”. Totuși, și în cadrul acestei întâlniri, Rusia și-a exprimat convingerea că negocierile vor fi reluate.

La reuniunea de la Moscova însă, Tiraspolul a refuzat să accepte propunerea statului gazdă de a relua negocierile, ceea ce a constituit o surpriză neplăcută pentru Moscova. Această decizie „samovolnică” a liderului de la Tiraspol de a nu se supune Rusiei a și condus la o schimbare de macaz a politicilor rusești față de regimul lui Smirnov. Rusia l-a identificat în mare grabă, pe Anatolie Kaminski, „Președintele Sovietului Suprem”, drept propriul candidat, în pofida faptului că acesta nu avea ponderea politică necesară și nici chiar diplomații ruși nu erau siguri de succesul acestuia.

Următoarea rundă urma să se desfășoare în septembrie și era o continuare a rundei din iunie care nu a fost oficial închisă, ci doar întreruptă. Reluarea oficială a negocierilor a avut loc la Vilnius la 20 noiembrie – 1 decembrie la Vilnius, însă fără ca să se obțină rezultate imediate, lucru așteptat în lumina evenimentelor ce urmau să se desfășoare. Rusia a reușit să obțină acel succes dorit de Europa, UE, SUA; Ucraina și OSCE au reușit să obțină acel „breakthrough”, care în opinia lor era un prim pas spre avansarea în procesul de negocieri.

Poziția actorilor pe principalele probleme din cadrul reglementării transnistrene

Totuși reluarea procesului de negocieri în formatul 5+2 nu a adus și rezolvarea unor probleme de importanță majoră pentru RM. Astfel două dintre aspectele importante pentru RM nu sunt discutate: statutul politic și retragerea trupelor rusești.

Cel mai mare oponent al discutării acestor probleme sunt Federația Rusă și administrația de la Tiraspol. Rusia insistă pe Declarația de la Moscova din martie 2009 care vorbește despre retragerea trupelor rusești după reglementarea transnistreană. Devine destul de clar că Moscova nu va ceda pozițiile în regiunea transnistreană. Numirea lui Dmitrii Rogozin, ca reprezentat special pentru Transnistria, cunoscut pentru stilul său autoritar, demonstrează că Rusia nu își dorește doar să „vândă Transnistria cât mai scump” ci urmărește să mențină Republica Moldova în sfera ei de influență. Acest lucru poate fi obținut prin menținerea prezenței sale militare și printr impunerea propriei voințe în cadrul procesului de reglementare.

Or, reglementarea transnistreană, favorabilă pentru Federația Rusă, ar fi o reeditare a planului Kozak, lucru declarat aproape oficial la Moscova. Totuși, experiența acelui plan a demonstrat că el nu poate fi îndeplinit dacă nu va avea suport internațional. Federalizarea poate fi acceptată doar în condițiile în care este sprijinită de către UE.

În abordarea sa, UE urmărește angajarea regiunii secesioniste fără ca ea să fie recunoscută. Adoptarea unor decizii care să corespundă standardelor europene precum și creșterea imaginii UE în aceste regiuni par să fie un prim pas important pentru aceasta. Organizarea federativă a statelor cu conflicte tot pare a fi admisibilă pentru UE, chiar dacă ea poate opta și pentru alte soluții.

În documentul de la Viena (care este disponibil pe internet, dar neprezentat oficial) din 17 – 18 aprilie 2012 sunt evidențiate trei coșuri de probleme: probleme sociale, drepturile omului și problema statutului. Cu toate acestea, și Tiraspolul și Moscova au declarat că ultimul coș nu poate fi discutat acum.

Astfel, anul 2012 va fi dedicat în special problemelor mici care vor avea menirea să rezolve unele aspecte importante pentru cetățenii de pe ambele maluri ale Nistrului, însă nu este clar dacă acești pași vor contribui la reunificarea celor două maluri sau la întărirea administrației de la Tiraspol.

Astfel în opinia noastră, următorii pași în dosarul transnistrean vor fi axați pe probleme socio-economice. UE va contribui la continuarea dialogului privind atragerea Tiraspolului în Zona de Liber Schimb și Comerț Aprofundat cu UE (ZLSAC), precum și la reluare definitivă a circulației trenurilor prin Transnistria. De asemenea, din contul programelor UE vor fi finanțate o serie de proiecte socio-economice.

Rusia, va continua să sprijine regiunea transnistreană prin mijloace financiare, esențiale pentru administrația de la Tiraspol în condițiile crizei bugetare. Totuși, acești bani probabil,

vor fi distribuiți în baza acțiunilor Tiraspolului pe plan extern în funcție de loialitatea Tiraspolului față de Rusia.

De asemenea, nici Rusia și nici UE, nu par interesate de a discuta despre transformarea trupelor de menținere a păcii din Transnistria. Alți actori implicați în formatul 5+2 sunt mai puțin activi.

SUA pare a fi copleșită de propriile probleme din Asia Centrală, iar politica sa externă este orientată mai mult spre o apropiere de Rusia decât spre un eventual conflict. Ucraina va continua să joace un rol secundar până în 2013 când în calitatea sa de Președinte OSCE și de vecină va avea inițiative pentru rezolvarea acestei probleme. Totuși este puțin probabil ca inițiativele ucrainene să nu intre în contradicție cu cele rusești și cu abordarea Bruxelles-lui.

Concluzii

Din cele expuse mai sus se poate deduce că actualmente doi actori din format vor juca primele roluri – Federația Rusă și UE. Ținând cont de atitudinea specială pe care o are Moscova față de Tiraspol, autoritățile moldovenești ar trebui să coopereze mai mult cu Bruxelles-ul pe câteva aspecte mari.

Intensificarea dialogului politic. În acest sens, considerăm oportun ca UE să acorde o atenție specială reglementării conflictului transnistrean în cadrul dialogului UE cu alți parteneri din formatul 5+2 - Rusia, Ucraina, SUA. Totodată, înțelegerea dintre marii actori este necesar să fie făcută într-o manieră deschisă cu respectarea in-

tegrității teritoriale și a suveranității Republicii Moldova, părțile neadmițând înțelegeri fără avizul și informarea acesteia.

Consolidarea măsurilor de încredere între cele două maluri ale Nistrului. UE ar putea juca un rol foarte important în vederea consolidării măsurilor de încredere între cele două maluri, prin susținerea politică și financiară a proiectelor comune destinate ridicării nivelului de trai a populației de pe ambele maluri ale Nistrului. Totuși, pentru a putea evita implicările politicului în implementarea acestor proiecte, ar fi mult mai eficient de a lucra direct cu autoritățile locale. În acest sens, demararea discuțiilor privind crearea euroregiunii Nistru pot servi drept un exemplu. Ținând cont de faptul că administrația de la Tiraspol, de nenumărate ori a respins inițiative asemănătoare anterior, ar fi necesar un efort de convingere a acesteia în vederea impunerii unor condiții și criterii de succes care ar face-o pe aceasta mult mai responsabilă și deschisă față de potențiale inițiative. Proiectele implementate pe malul stâng al Nistrului ar trebui coordonate în prealabil și cu autoritățile de la Chișinău, în vederea asigurării unei transparențe a acestui proces. Implementarea acestui proces ar putea duce și la diminuarea efectelor crizei economice mondiale care s-a răsfrânt asupra regiunii.

Întărirea securității în regiune. UE ar putea juca un rol esențial în vederea transformării misiunii de pacificare existentă în una de observatori civili internaționali. Misiunea actuală nu mai este eficientă, iar prezența militarilor ruși pe teritoriul Republicii Moldova constituie mai degrabă un factor de intimidare, decât de consolidare. Incidentele dese din Zona de Securitate constituie exemple elocvente în acest sens. Schimbarea misiunii de pacificare reprezintă un element crucial

în vederea rezolvării conflictului transnistrean. De asemenea, UE ar putea juca un rol esențial în vederea reducerii armamentului și numărului de militari de pe ambele maluri ale Nistrului prin susținerea unor programe de reprofilare a militarilor și prin retragerea trupelor și munițiilor rusești conform deciziilor Summit-ului de la Istanbul din 1999. Realizarea acestor lucruri ar putea impulsiona și negocierile privind Tratatul FACE adaptat, ceea ce ar contribui la întărirea securității în regiune.

De asemenea din cauza instabilității politice, Republica Moldova începe a pierde din imaginea care a căpătat-o în ultimii doi ani în cadrul UE apărând voci care spun că Parteneriatul Estic nu și-a atins obiectivul iar ținând cont de violențele din Africa de Nord, UE ar trebui să-și îndrepte eforturile în acea zonă. De aceea Republica Moldova ar trebui să convingă prin acțiuni concrete și să ajute grupul de state prietene din cadrul UE să promoveze mai departe cauza Republicii Moldova. De asemenea, conducerea Republicii Moldova trebuie să ofere rezultate palpabile și pe plan intern în așa fel ca populația țării să simtă beneficiile integrării europene și reintegrării țării.

Republica Moldova ar trebui să „poată ajuta UE să o ajute” astfel să poată identifica ariile unde are nevoie de cel mai mult ajutor. Astfel, în opinia noastră, UE, ținând cont de experiența pe care deja o are, poate contribui la consolidarea măsurilor de încredere între cele două maluri ale Nistrului. Proiectele implementate pe malul stâng al Nistrului ar trebui coordonate în prealabil și cu autoritățile de la Chișinău, în vederea asigurării unei transparențe a acestui proces. Implementarea acestui proces ar putea duce și la diminuarea efectelor crizei economice mondiale care s-a răsfrânt asupra regiunii.

PERSPECTIVE ALE IMPLICĂRII ACTORILOR EXTERNI ÎN REGLEMENTAREA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN. VIZIUNE DIN UNIUNEA EUROPEANĂ

Raluca Răducanu

Conflictul de pe Nistru a fost declanșat sub pretextul protejării dreptului la autodeterminare a populației din stînga Nistrului, dar timp de 20 de ani prezența ilegală a armatei ruse pe teritoriul Republicii Moldova a fost folosită de către Federația Rusă ca avanpost menit să blocheze extinderea oricăror structuri de securitate occidentale în vecinătatea ei apropiată. Deși menținerea statutului actual de *conflict cu soluție înghețată* are efecte, în primul rând, asupra evoluției europene a Republicii Moldova, cu tot ce derivă de aici, inclusiv creșterea nivelului calității vieții pentru populație, el este adresat nu doar Chișinăului, ci și altor capitale mai îndepărtate precum Bruxelles sau Washington. De aceea, chiar dacă ponderea prezenței lor în formatul de negociere 5+2 a oscilat de-a lungul timpului în funcție de evoluția evenimentelor, aceasta nu este doar legitimă, ci și necesară.

Deși principalii actori internaționali implicați în negociere au fost deja stabiliți în cadrul formatului 5 + 2 – Rusia, Ucraina și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) ca mediatori, iar Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană ca observatori – în urma dezghețării cel puțin aparente, din

ultimul an, a discuțiilor dintre Chișinău și Tiraspol, încă doi actori și-au anunțat intenția de a se implica în identificarea unei soluții pentru reglementarea conflictului: Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei și Organizația Națiunilor Unite. Pe fondul intensificării dialogului dintre Chișinău și Tiraspol, se creează, astfel, un cumul de interese mai mult sau mai puțin convergente care se suprapun intereselor deja declarate ale Chișinăului: apropierea relațiilor dintre populația de pe cele două maluri ale Nistrului și reunificarea țării.

Federația Rusă

Termenii specifici în care Federația Rusă înțelege și practică relațiile internaționale sunt cei ai sferelor de influență delimitate prin demonstrații de forță. Inițierea și menținerea conflictului transnistrean este una dintre aceste demonstrații menite să blocheze înaintarea Republicii Moldova și a Ucrainei către structurile europene sau euroatlantice. Deși mandatul lui Dmitri Medvedev părea a fi caracterizat de o deschidere către un alt tip de dialog decât cel al lui Vladimir Putin, principiile care au guvernat politica externă a Rusiei au rămas neschimbate, iar cu excepția reluării discuțiilor în for-

matul 5+2, alte progrese nu au fost înregistrate. Dimpotrivă! În paralel, în contextul în care SUA și UE erau epuizate de criza economică, administrația de la Kremlin a inițiat o serie de proiecte regionale (Uniunea Eurasiatică și Uniunea Vamală Rusia – Kazahstan – Belarus) menite să sporească atractivitatea planurilor sale în raport cu cele ale Uniunii Europene, mizând pe atractivitatea exemplului rusesc de stabilitate combinat cu o economie capabilă să satisfacă nevoile bazale ale societății.

Ucraina

Deși percepția generală este că Federația Rusă este cea care dă tonul direcției în care se îndreaptă negocierile, prin prisma poziției geografice, Ucraina este statul care ar putea tranșa viitorul regimului de la Tiraspol într-o direcție sau în cealaltă. În absența controlului autorităților din Republica Moldova asupra unei părți semnificative a frontierei estice (452 km), Ucraina s-a aflat și se află în poziția de a decide dacă sprijină sau nu inițiativele Chișinăului. Exceptând momentul 2005 când Ucraina a venit cu propriul plan de soluționare a conflictului ce presupunea democratizarea regiunii transnistrene și reintegrarea Republicii Moldova, Kievul a jucat propria carte vis-a-vis de regimul separatist de la Tiraspol: nu s-a alăturat inițiativei europene de a interzice accesul liderilor separatiști pe teritoriul ei, a continuat să permită tranzitul mașinilor înmatriculate cu numere transnistrene și a preferat ca exportul de mărfuri în Republica Moldova să se facă prin acea parte a frontierei controlată de regimul separatist, fapt care, din cauza unor scheme de corupție, a dăunat veniturilor la bugetul ambelor state. Este de remarcat, însă, un pro-

gres ușor în dialogul dintre Chișinău și Kiev marcat prin semnarea, la 7 iunie a.c. , a protocolului prin care, sub cupola EUBAM, grănicerii celor două state vor patrula împreună frontiera comună; pe lângă securizarea frontierei prin facilitarea combaterii criminalității transfrontaliere și a consolidării încrederii reciproce, Republica Moldova are, astfel, acces la frontiera sa estică și se creează premisele unei cooperări mai eficiente inclusiv pe domenii pe care Ucraina a preferat să stabilească propria politică față de regimul de la Tiraspol, în funcție de interesul de moment.

Cu toate acestea, ținând cont de răcirea tot mai accentuată a relațiilor dintre Bruxelles și Kiev și de noua politică anunțată de Victor Ianucovici potrivit căreia Ucraina se va concentra în primul rând pe construcția statală și pe problemele interne, lăsând la o parte discuțiile despre o eventuală integrare europeană, dacă planul Moscovei anunțat de Rogozin, în urma întâlnirii cu Evgheni Șevciuc, de a moderniza, până în 2020, echipamentul militar folosit de armata rusă staționată în regiunea transnistreană va fi pus în aplicare, acesta nu se va putea realiza fără acordul Kievului care se va afla în situația de a permite sau nu tranzitul echipamentului militar. Slăbită economic, în absența unei perspective clare de integrare europeană și dependentă energetic de Rusia, nu ar fi pentru prima dată când Ucraina ar folosi reglementarea conflictului transnistrean ca monedă de schimb în relația cu Federația Rusă, alimentând politica Moscovei în speranța obținerii unor concesiuni de natură economică.

De aceea, cu toate că existența unui regim separatist la Tiraspol afectează nu doar securitatea Republicii Moldova, ci și securitatea Ucrainei,

iar cel mai convenabil scenariu pentru ambele state este demantelarea acestuia, cooperarea dintre Kiev și Chișinău în această direcție va fi pusă sub semnul întrebării de interesele conjuncturale ale Kievului.

Uniunea Europeană

Spre deosebire de celelalte state implicate în procesul de reglementare a conflictului transnistrean caracterizate prin decizii ce derivă din propriile interese naționale, Uniunea Europeană este un *obiect politic neidentificat*¹⁴ caracterizat printr-o sumă de interese naționale a căror articulare duce, în cele din urmă, la o decizie europeană. Agenda europeană este fluidă, iar prioritățile depind în foarte mare măsură de dezvoltarea instituțională și de maniera în care statele membre reușesc să își negocieze propria agendă. Implicată activ în procesul de negociere a conflictului transnistrean de la începutul anilor 2000, problematica transnistreană a căpătat substanță în discuțiile europene odată cu ultimul val de extinderi, când Republica Moldova a devenit stat frontieră a Uniunii.

Pentru Uniunea Europeană, existența unui regim separatist nerecunoscut care se sustrage oricăror reglementări și norme naționale și internaționale, la câteva sute de km de frontiera ei estică, pune o serie de probleme nu doar în ceea ce privește securitatea și stabilitatea regională cât și sub aspect economic. Incapacitatea autorităților de la Chișinău de a controla întregul teritoriu și un segment important din frontieră, a făcut ca regiunea transnistreană să devină adăpost pentru criminalitatea organizată regională și internațională, fapt care afectea-

ză în mod direct state membre ale UE precum România sau Bulgaria. Rapoartele Operațiunilor Comune de Control ale Frontierei (OCCF) desfășurate cu asistența EUBAM înregistrează capturi în valoare de peste 3 milioane de euro rezultate din contrabandă (țigări, alcool, mărfuri de larg consum, droguri, vehicule), migrație ilegală și fraudă vamală, aflate toate pe lista riscurilor potențiale pentru UE. La acestea se adaugă și prezența armatei ruse pe teritoriul Republicii Moldova ce contravine tuturor normelor internaționale în vigoare.

De aceea, UE, ca organism ce a gândit propria dezvoltare în relație cu cea a vecinilor săi a inițiat, începând cu 2004, o serie de inițiative grupate sub cupola Politicii Europene de Vecinătate (PEV) menite să evite emergența unor noi linii clare de demarcație și să creeze un spațiu (de securitate) comun bazat pe implementarea și respectarea normelor europene la toate nivelurile administrative ale statelor vecine. Odată cu extinderile succesive din 2005 și 2007, noile state membre au adus cu ele o gândire diferențiată a vecinătății estice, iar Republica Moldova a devenit, din 2009, membră a Parteneriatului Estic, politică a cărei specificitate stă în dezvoltarea relației Bruxelles – Chișinău pe coordonate ce țin seama și de particularitățile vecinătății comune cu Federația Rusă, una dintre acestea fiind menținerea de către partea rusă a unor conflicte înghețate cu scopul de a păstra controlul asupra orientării (geo)politice a statelor situate în proximitate.

Însă, momentul 2009 nu a însemnat doar nuanțarea politicii europene în zona estică ci și redefinirea instituțională a Uniunii Europene prin intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona. Una dintre cele mai importante

14 Sintagma îi aparține lui Jacques Delors, Președinte al Comisiei Europene în perioada ianuarie 1985 – decembrie 1994.

schimbări a fost crearea Serviciului European de Acțiune Externă care a pus liderii statelor membre în fața deciziei de a încredința politica externă a Uniunii unui diplomat de carieră a cărui experiență să nu poată fi contestată și care să își asume împreună cu Consiliul European strategia de politică externă sau unei personalități fără o voce foarte puternică, în mandatul căreia ajustările instituționale să se realizeze treptat. A fost aleasă varianta a doua și, ca urmare, fiecare stat membru a încercat să se impună pe anumite zone de interes. În relația cu Republica Moldova, Germania a încercat să preia atât dialogul cu Chișinăul cât și cel cu Kremlinul în problematica reglementării transnistrene, asumându-și rolul de a aduce la masa discuțiilor Federația Rusă. Concomitent, o altă prioritate asumată a fost consolidarea unei relații strategice Uniunea Europeană – Federația Rusă în cadrul unui parteneriat pentru modernizare semnat de cancelarul Angela Merkel și de președintele Dmitri Medvedev, prin care Federația Rusă ar fi primit asistență pentru modernizarea economiei, dar și acces la tehnologia europeană de ultimă generație în schimbul unui gest de bunăvoință prin care ar fi demonstrat că acceptă o redefinire a modului de a acționa în vecinătatea comună. Acest gest de bunăvoință a fost definit de Germania în termenii acceptării reluării dialogului și a soluției propuse de Berlin pentru reglementarea conflictului transnistrean: federalizare. “Soluția” federalizării a fost contestată de societatea civilă și de diplomația de la Chișinău, fiind înțeleasă ca o reinterpretare a planului Kozak respins de Republica Moldova în 2003, iar experții internaționali au definit politica Germaniei drept una care nu este centrată pe identificarea unei soluții pentru conflictul transnistrean în termenii definiți de Chișinău, ci pe accepta-

rea Rusiei de către statele membre UE drept un partener viabil pentru crearea unui sistem de securitate comun care ar fi urmat să reducă rolul SUA, al OSCE și al NATO și să pună bazele unui condominiu de securitate în care deciziile ar urma să fie luate de UE, via Berlin, și de Kremlin.¹⁵

Uniunea Europeană există, deci, pe două dimensiuni: prima, cea a interesului european cristalizat în urma negocierilor dintre statele membre și concretizat într-o serie de politici ce servesc drept cadru de modernizare și de soluționare a diferendelor prin dialog atât bilateral, direct, între Republica Moldova și Ucraina, cât și multilateral, indirect, între Uniunea Europeană și Ucraina sau între Uniunea Europeană și Federația Rusă și ce-a de-a doua, cea a intereselor naționale care prevalează fără a fi întotdeauna convergente sau eludând principiile și deciziile stabilite de comun acord.

Pe termen scurt și mediu, însă, este de așteptat ca întreaga atenție a Uniunii Europene și a statelor membre, în ansamblu, să fie orientată către identificarea soluțiilor constructive care să permită depășirea crizei financiare și mai puțin către identificarea unor soluții creative pentru reglementarea conflictului transnistrean.

Statele Unite ale Americii

Interesul SUA pentru reglementarea conflictului transnistrean derivă din interesul major pe care acestea l-au avut în reconstrucția europeană de după cel de-al doilea Război Mondial și în construirea unui sistem de apărare comun sub umbrela NATO care să garanteze nu doar

¹⁵ Poziția exprimată de Vladimir Socor în interviuri și articole publicate de Jamestown Foundation

securitatea statelor europene ci și un sistem de interdependență menită a împiedica orice situație conflictuală care ar destabiliza Europa. Pentru SUA o Europă stabilă, neconflictuală reprezintă nu doar un exportator de securitate ci și un aliat, un cap de pod către zone percepute ca fiind problematice precum Orientul Mijlociu sau Asia Centrală.

Poziția SUA față de soluțiile propuse pentru reglementarea conflictului transnistrean a rămas constantă în favoarea democratizării, decriminalizării, demilitarizării și reintegrării regiunii transnistrene, dar implicarea acestora a oscilat în funcție de stadiul negocierilor și de orientarea politică sau prioritățile administrației de la Washington. În prezent, administrația Obama este, pe plan intern, supusă presiunilor de redresare economică și de depășire a crizei financiare, la fel ca și Uniunea Europeană; pe plan extern, centrul de greutate al preocupărilor americane s-a mutat în Africa de Nord și Orientul Mijlociu, acolo unde, pe de o parte, încă se resimt efectele “primăverii arabe”, iar, pe de altă parte, Israelul face presiuni pentru regândirea unor sancțiuni împotriva Iranului. La nivel european, SUA sunt implicate în definitivarea scutului american antirachetă și în resetarea relației cu Federația Rusă. Astfel, spre deosebire de alte zone cu un potențial conflictual mult mai periculos, regiunea transnistreană și conflictul atașat, aflându-se în vecinătatea unei Uniuni Europene stabile care dezvoltă instrumente pentru a-l ține sub control, nu mai este perceput ca risc major de actuala administrație de la Washington, iar negocierile dintre SUA și Federația Rusă au loc pe alte paliere.

Cu toate acestea, este de menționat faptul că, odată cu reluarea dialogului în formatul 5+2,

SUA au punctat în cadrul vizitei lui Joe Biden din martie 2011, de la Chișinău, suportul pentru soluționarea conflictului nu în orice termeni, ci în termenii stabiliți de Chișinău, care respectă suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova în interiorul granițelor recunoscute internațional. În același timp, a reiterat sprijinul SUA pentru integrarea europeană a Republicii Moldova¹⁶, menționând că viitorul cetățenilor moldoveni rezidenți în regiunea transnistreană trebuie să fie unul european. Astfel, chiar dacă ponderea prezenței SUA în discuțiile privind reglementarea conflictului diferă în funcție de prioritățile conjuncturale, poziția acestora nu s-a schimbat, ci a fost punctată ca direcție de fiecare dată când negocierile căpătau o notă amibiguă.

Organisme internaționale (Organizația pentru Cooperare și Securitate în Europa, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, Organizația Națiunilor Unite)

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) a fost încă de la început implicată în procesul de negociere, însă, tot de la început i s-au imputat o serie de deficiențe ce aveau ca sursă (1) mecanismul de funcțio-

¹⁶ Din discursul Vicepreședintelui american, Joe Biden, de la Chișinău – 11 martie 2011 <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/03/11/remarks-vice-president-joe-biden-chisinau-moldova>

nare și de decizie, fiecare stat membru având drept de veto asupra oricărei propuneri, deci ajungerea la un consens devenea un deziderat imposibil de atins , (2) prezența preponderent rusească, deci asimetrică, în formatul de negociere și (3) imposibilitatea de a susține prin resurse proprii reintegrarea unor state din Balcani în absența eforturilor considerabile din partea NATO și UE.

În cazul reintegrării Republicii Moldova și a soluționării conflictului transnistrean, OSCE nu a reușit să deblocheze negocierile în formatul 5 + 2 fără intervenția Uniunii Europene, dar îndeplinește cu succes funcția de mijlocitor al dialogului dintre Chișinău și Tiraspol și pe cea de informare și consiliere în problematica drepturilor omului, a transformărilor democratice etc. Cu toate acestea, având în vedere celelalte atribuții ale OSCE, în special cea

care presupune retragerea trupelor rusești de pe teritoriul Republicii Moldova, este de așteptat ca OSCE să nu reușească fără implicarea mult mai angajată a celorlalți actori membri ai formatului de negociere.

Astfel contextualizată, intenția Organizației Națiunilor Unite (ONU) și a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE) de a se implica în reglementarea conflictului, adiacent formatului 5 + 2, este de bun augur deoarece conferă credibilitate acolo unde cea a OSCE este contestată și există deja o serie de exemple pozitive în care ONU alături de Consiliul Europei și de Uniunea Europeană au participat la edificarea unor state stabile după conflictele din Balcani, state aflate acum în Pachetul Balcanilor de Vest, deci cu perspective clare de aderare la Uniunea Europeană.

ZONA DE SECURITATE DIN REPUBLICA MOLDOVA: MANAGEMENTUL UNEI CONTESTATE JURISDICȚII

Eduard Țugui

Introducere

Reluarea oficială a activității ”Conferinței permanente pentru problemele politice în cadrul procesului de negocieri privind reglementarea transnistreană” în formatul ”5+2”, după decizia de la Moscova din 22 septembrie 2011, reformatarea administrației de la Tiraspol și întâlnirile succesive ale reprezentanților Republicii Moldova cu noua administrație, au deschis perspectiva schimbării în raioanele de est ale țării. În cadrul celei de-a treia runde de negocieri în formatul ”5+2” de la Viena, 17-18 aprilie 2012, a fost semnată o Declarație ce stabilește principiile generale pe care se vor baza viitoarele negocieri oficiale și a fost stabilită agenda procesului de negocieri, care include următoarele domenii principale: problematica social-economică, problematica umanitară și drepturile omului, chestiunile de securitate și reglementarea politică a conflictului. De asemenea, activizarea dialogului direct între Chișinău și Tiraspol a presupus relansarea activității grupurilor de lucru privind măsurile de consolidare a încrederii între ambele maluri ale Nistrului, relansarea circulației trenurilor de mărfuri prin regiunea transnistreană și perspectiva relansării circulației depline a trenurilor de mărfuri și pasageri. Toate aceste demersuri, în fond salutare, au fost umbrite de o

serie de evenimente care lasă deocamdată incertă situația din raioanele de est ale Republicii Moldova. După ce unul dintre pacificatorii ruși a omorât un cetățean al Republicii Moldova la postul trilateral al forțelor de pacificare Nr. 9, de lângă Vadul lui Vodă, Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană, Germania și Ucraina, s-au pronunțat în favoarea schimbării formatului de pacificatori din Zona de Securitate. Imediat, noul lider de la Tiraspol s-a grăbit să declare că este împotriva schimbării actualului mecanism de pacificare din regiune, în timp ce vizita lui Dmitrii Rogozin în Republica Moldova, după ce a fost numit Reprezentantul președintelui Rusiei pe problema transnistreană, și, în mod special, declarațiile acestuia de la Tiraspol nu susțin neapărat schimbarea în Zona de Securitate din estul Republicii Moldova. Rusia nu a salutat niciodată dezbateri extinse pe chestiuni pe care le-a negociat (sau le-a impus) tradițional pe bilaterală cu Republica Moldova sau eventual cu participarea Tiraspolului, iar Zona de Securitate și întregul mecanism de administrare a acestei jurisdicții a constituit unul dintre aceste subiecte. Dar dincolo de măsurile de sporire a încrederii, de cooperarea pe domenii economice și culturale, de negocierile (eventuale) în formatul ”5+2” privind statutul regiunii transnistrene, în lipsa schimbărilor din Zona de Securitate nu se

vor înregistra progrese notabile în soluționarea diferendului transnistrean și asigurarea integrității teritoriale a Republicii Moldova.

ZONELE CU REGIMURI JURIDICE SPECIALE ÎN PRACTICA INTERNAȚIONALĂ

Zona de Securitate instituită în estul Republicii Moldova reprezintă sub multe aspecte un caz particular în practica internațională, iar analogiile cu alte jurisdicții similare sunt dificil de indentificat. De altfel, practica internațională cunoaște puține cazuri de utilizare a categoriei ”zonă de securitate”, în timp ce dreptul internațional nu conține referințe exprese privind Zonele de Securitate. Constituirea unor asemenea zone are la bază inițiative/acorduri particulare și tranzitorii, cum a fost inițiativa Secretarului general ONU Ban Ki-moon, din anul 2009, de a institui un sistem de securitate colectivă în Abhazia ce prevedea înființarea unor zone de securitate complet demilitarizate sau inițiativa comună a Turciei și Iordaniei de la sfârșitul anului 2011 de a institui zone de securitate la granița cu Siria, unde să fie protejați refugiații sirieni. Astfel, ambele inițiative sunt lansate în contexte absolut diferite, precum diferite sunt și scopurile pentru care s-au inițiat aceste proiecte.

Cert este că particularitățile și caracterul unor asemenea zone sunt diferite de jurisdicțiile teritoriale tradiționale, încadrându-se în cate-

ria zonelor cu regim juridic special, frecvent întâlnite în realitatea (geo)politică internațională. Consecințe a unor conflicte armate și seisme geopolitice sau din rațiuni de securitate, în cursul istoriei anumite zone ale planetei, unele porțiuni de teritoriu sau zone ale spațiului maritim, au căpătat un statut special în baza unor cutume sau a unor tratate internaționale. Asemenea zone cu statut juridic special sunt zonele demilitarizate, zonele neutralizate, zonele denuclearizate și zonele polare (Arctica și Antarctica).

După încheierea unor conflicte armate, necesitatea preîntâmpinării unor eventuale noi operațiuni militare între părțile beligerante a impus de multe ori instituirea unor zone demilitarizate sau zone tampon. Zonele demilitarizate sunt porțiuni de teritoriu în care nu este permisă prezența unor forțe armate sau instalații, cu excepția forțelor de ordine publică/de menținere a păcii împreună cu logistica aferentă acestora. Demilitarizarea zonei poate fi completă sau limitată, în funcție de tipurile de armamente, instalații sau forțe armate interzise. De asemenea, demilitarizarea poate să fie însoțită și de neutralizarea teritoriului respectiv. De regulă, restricții mai puțin severe sunt impuse în zonele de securitate sau zonele tampon, zone stabilite de-a lungul liniei de apropiere a părților combatante sau în regiunile unde confruntarea a fost deosebit de intensă, unde poate fi interzisă spre exemplu dislocarea armamentului greu.

Zona demilitarizată care desparte Coreea de

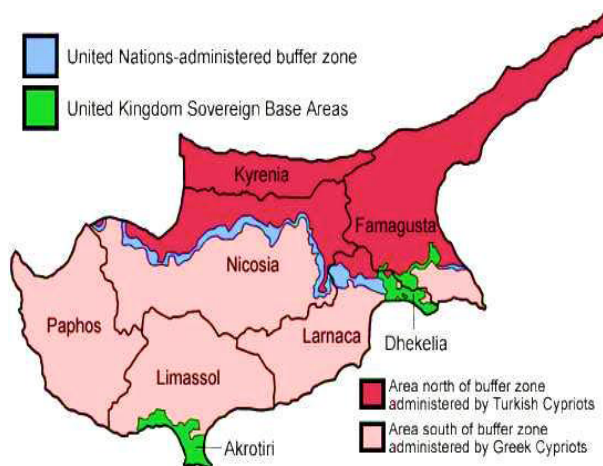
Figura 1. Zona Demilitarizată din Coreea.

Sursa: www.wikipedia.org

Nord de Coreea de Sud este de departe cea mai cunoscută și tensionată zonă demilitarizată existentă în lume și a fost instituită prin armistițiul semnat la 27 iulie 1953 de către comandanții militari ai Națiunilor Unite, cei ai Chinei și Coreei de Nord. Acordul care încheia ostilitățile militare instituia o Linie de Demarcație Militară și Zona Demilitarizată pe o lungime de 250 de kilometri, divizând peninsula Coreeană în jurul paralelei 38. Zona are o lățime de 4 kilometri, a câte doi kilometri pe fiecare parte a Liniei de demarcație, fiind patrulată de soldați nord-coreeni în partea Coreei de Nord și soldați americani și sud-coreeni în partea Coreei de Sud. În interiorul Zonei Demilitarizate a fost creată o Zonă Comună de Securitate, o enclavă în formă circulară cu un diametru de 800 de metri, unde au fost purtate mare parte a negocierilor militare între părți, de unde vine și denumirea colocvială a acesteia de "Satul Armistițiului". Pentru a supraveghea punerea în aplicare a acordului de armistițiu și de a soluționa prin negocieri orice încălcări ale acordului, a fost creată o Comisie Militară de Armistițiu. Comisia este compusă din 10 ofițeri superiori, câte 5 pentru fiecare dintre părți. De asemenea, prin acordul de armistițiu

Figura 2. Zona Tampon în Cipru.

Sursa: www.wikipedia.org

s-a creat o Comisie de Supraveghere a Națiunilor Neutre, cu funcții de supraveghere, de observare, de inspecție, de anchetă și prezentarea rezultatelor Comisiei Militare de Armistițiu¹⁷. Sediul Comisiei de Supraveghere a Națiunilor Neutre este în Zona Comună de Securitate, unde au loc și întrunirile Comisiei Militare de Armistițiu.

Dintre zonele tampon existente în practica internațională, mai relevantă pentru Republica Moldova este zona care separă statul cipriot de autoritățile secesioniste din nordul țării. Insula Cipru este divizată în două sectoare. Partea sudică – Republica Cipru și partea nordică, populată de ciprioții turci, ocupată în 1974 de trupele turcești și care la 15 noiembrie 1983 s-a autoproclamat drept Republica Turcă a Ciprului de Nord (RTCN), recunoscută doar de Turcia. În contextul escaladării conflictului după invazia soldaților turci, Consiliul de Securitate ONU a cerut oprirea imediată a operațiunilor militare și a determinat începerea negocierilor dintre Grecia, Turcia și Marea

¹⁷ Agreement between the commander-in-chief, United Nations Command, on the one hand, and the supreme commander of the Korean People's Army and the commander of the Chinese People's Volunteers, on the other hand, concerning a military armistice in Korea. [On-Line]. 2012. http://en.wikisource.org/wiki/Korean_Armistice_Agreement.

Britanie, care s-au încheiat cu încetarea focului la 16 august 1974. De-a lungul liniei de încetare a focului a fost instituită o Zonă Tampon (Buffer Zone) între cele două sectoare. Zona se întinde de-a lungul întregii linii de încetare a focului (180 kilometri) și variază în lățime de la mai puțin de 20 de metri, la aproximativ 7 kilometri, acoperind cca 3% din teritoriul insulei.

Administrarea zonei tampon este asigurată de către Forța Națiunilor Unite de Menținere a Păcii în Cipru (UNFICYP). UNFICYP a fost instituită în contextul primelor tensiuni dintre cele două comunități (greacă și turcă) de la sfârșitul anului 1963 și a devenit operațională la 27 martie 1964, în baza Rezoluției 186 (1964) a Consiliului de Securitate ONU. După ostilitățile din iulie și august 1974, structura și mandatul operațiunii au fost modificate prin rezoluții successive ale Consiliului de Securitate. Astfel, UNFICYP are mandat pentru supravegherea liniei de încetare a focului, menținerea status-quoului în zona tampon, desfășurarea activităților umanitare și susținerea misiunii de bune oficii ale Secretarului General ONU. Supravegherea liniei de încetare a focului și menținerea status-quoului militar sunt asigurate prin intermediul unui sistem de posturi de observație, patrulare aeriene și terestre¹⁸.

ZONA DE SECURITATE DIN ESTUL REPUBLICII MOLDOVA: DEVENIREA ȘI ADMINISTRAREA

Faza militară a conflictului din estul Republicii Moldova a început la 2 martie 1992 și s-a încheiat la data de 21 iulie a aceluiași an, după semnarea "Acordului privind principiile reglementării pașnice a conflictului militar în regiunea transnistreană a Republicii Moldova"¹⁹. Acordul semnat la 21 iulie 1992 la Moscova între președintele Republicii Moldova, Mircea Snegur, și președintele Federației Ruse, Boris Elțin, prevedea încetarea imediată a focului: "Din momentul semnării acordului părțile implicate în conflict se obligă să întreprindă toate măsurile necesare pentru oprirea focului, precum și a oricăror acțiuni militare una împotriva alteia". De asemenea, acordul prevede separarea părților implicate în conflict prin crearea unei Zone de Securitate, specificându-se: "Coordonatele concrete ale zonei vor fi determinate de un protocol special al părților, care participă la executarea prezentului Acord"²⁰.

18 United Nations Peacekeeping Force in Cyprus. [On-Line]. 2012. <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unficypr/background.shtml>.

19 De fapt, în Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 662 din 12.10.1992 Cu privire la stabilirea perimetrului zonei conflictului armat și perioadei acțiunilor de luptă din zona nistreană a Republicii Moldova, este stabilită ziua de 13 august 1992 ca data încheierii conflictului. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.10/308 din 30.10.1992.

20 Соглашение «О принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в Приднестровском регионе Республики Молдова» от 21 июля 1992 года. Articolul 1.2.

Figura 3. Zona de Securitate din Republica Moldova.

Notă: Harta nu reflectă jurisdicția exactă a Guvernului de la Chișinău din stânga Nistrului, ce cuprinde satele Molovata Nouă, Cocieri, Coșnița, Pîrîta, Pohrebea, și Doroțcaia.

Sursa: Hartă elaborată de către dr. William Hill și prezentată în conferința din 15 noiembrie 2011, la sediul OSCE din Chișinău.

În scopul realizării prevederilor stipulate în Acord, implicit asigurarea regimului de securitate în Zonă, a fost instituită Comisia Unificată de Control (CUC), formată din reprezentanții celor trei părți care participă la reglementare (Republica Moldova, Federația Rusă, administrația de la Tiraspol). CUC prin hotărârile sale a stabilit ulterior coordonatele concrete ale Zonei de Securitate de-a lungul râului Nistru, acel protocol menționat în Acordul din 1992 și care nu a fost făcut public niciodată. Zona de Securitate este stabilită pe un perimetru cu lungimea de 225 kilometri și lățimea de 12-20 kilometri și este compusă din trei sectoare (nord – Râbnîța; centru – Du-

băsari; sud – Bender). Zona cuprinde 110 localități, cu aproximativ 700.000 de locuitori. Orașul Bender (Tighina) a fost desemnat, prin Acordul de la 21 iulie 1992, raion cu regim de securitate sporit în cadrul Zonei de Securitate.

De asemenea, conform prevederilor Acordului din 21 iulie 1992, prin hotărârile CUC au fost create și introduse în Zona de Securitate Forțele Mixte de Menținere a Păcii (FMMP), compuse din trei contingente: a Forțelor Armate ale Federației Ruse, Forțelor Armate ale Republicii Moldova și ale administrației de la Tiraspol. Astfel, perimetrul Zonei de Securitate a fost înconjurat de posturi ale FMMP, pes-

te 60 de asemenea posturi au fost instalate în contextul incertitudinii ce a urmat încheierii ostilităților militare. Fără existența unor prevederi explicite sau a unor constrângeri eficiente, autoritățile de la Tiraspol s-au grăbit să instaleze în Zona de Securitate zeci de ”posturi vamale” și posturi ale FMMP, înconjurate de blocuri de beton.

După perioada mai curând arbitrară de instituire a Zonei de Securitate și a posturilor FMMP, ancorarea Republicii Moldova în Comunitatea Statelor Independente și dinamica geopolitică regională au determinat semnarea altor documente relevante ce au definitivat această jurisdicție. La data de 20 iulie 1994, la Bender a fost semnat Acordul cu privire la principiile de cooperare dintre Comisia Unificată de Control (CUC) și OSCE în Zona de Securitate, acord reactualizat la 10 decembrie 2004²¹. Această ”internaționalizare” a regimului de securitate a reprezentat mai curând un efort de legitimizare a mecanismului instituit decât o eficientizare a acestuia, demers continuat cu semnarea Acordului de la Odesa, din 20 martie 1998. Semnarea la 8 mai 1997 a ”Memorandumului privind normalizarea relațiilor dintre Republica Moldova și Transnistria”, document atât de drag autorităților secesioniste, a fost compensat de către Rusia și administrația de la Tiraspol prin semnarea Acordului de la Odesa. Acordul ”cu privire la măsurile de încredere și dezvoltarea contactelor între Republica Moldova și Transnistria” prevede reducerea contingentului de militari moldoveni și transnistreni din cadrul FMMP (dar nu și a militarilor ruși!) până la 500 pentru fiecare parte, reducerea posturilor mixte de control ale FMMP și înlocuirea acestora cu patrulile mobile, precum și participarea

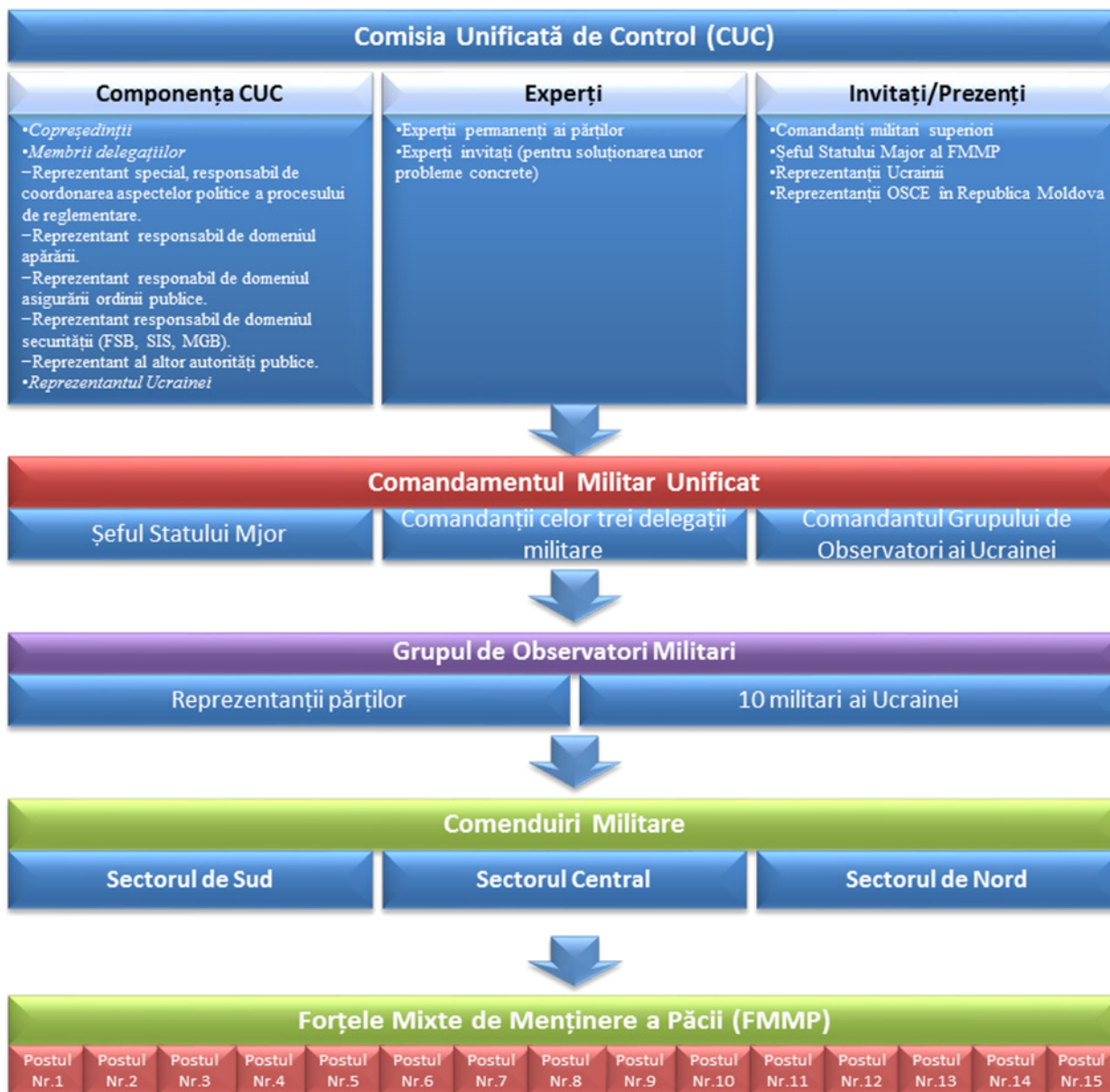
21 Принципы сотрудничества между Миссией ОБСЕ и Объединенной Контрольной Комиссией в Зоне Безопасности, 10 декабря 2004 года.

Ucrainei la formula de menținere a păcii²². Totodată, au fost semnate și/sau reactualizate documente de lucru, cum sunt statutul și regulamentul CUC, care stabilesc modalitățile de funcționare a mecanismului de administrare a Zonei de Securitate.

Comisia Unificată de Control conduce cu întreg mecanismul de securitate din regiune, asigură controlul asupra respectării regimului de încetare a focului, este responsabilă de realizarea tuturor înțelegerilor privind Zona de Securitate, monitorizează permanent situația în Zona de Securitate, precum și contribuie la reglementarea pașnică a diferendului transnistrean. CUC are trei co-președinți, câte unul pentru Rusia, Republica Moldova și administrația de la Tiraspol, delegațiile părților și observatorii din partea OSCE și Ucrainei. Pe lângă Constituția Republicii Moldova, Acordul din 21 iulie 1992 și documentele semnate de către părți în procesul de negocieri ce vizează activitatea CUC, delegația Republicii Moldova se călăuzește în activitatea sa de Hotărîrea Guvernului nr. 372 din 18 iunie 1993 „Cu privire la principiile de activitate și protecție socială a observatorilor militari și contingentului pentru regimul de încetare a focului și securitate în zona de conflict”, cu modificările ulterioare, de Hotărîrea Guvernului nr. 515 din 20 iunie 2010 „Cu privire la Comisia Unificată de Control din partea Republicii Moldova”, de Hotărîrea Guvernului nr. 744 din 03.10.2011 „pentru aprobarea Regulamentului cu privire la activitatea delegației Republicii Moldova în Comisia Unificată de Control” și de alte hotărîri de Guvern relevante.

22 Соглашение «О мерах доверия и развития контактов между Республикой Молдова и Приднестровьем» от 20 марта 1998 года.

Figura 4. Mecanismul de administrare a Zonei de Securitate.

Sursa: Elaborat de autor.

Comisia Unificată de Control se întrunește de regulă în ședințe ordinare în fiecare zi de joi a săptămânii, iar în cazuri excepționale la cererea uneia din delegații se convoacă ședințe extraordinare nu mai târziu de 24 ore de la momentul adresării. În ședințele ordinare CUC examinează și aprobă sau adoptă diferite decizii pe marginea raportului săptămânal al Comandamentului Militar Unificat cu privire la situația din Zona de Securitate, examinează probleme organizaționale (de numire a membrilor CUC, a Comandamentului Militar

Unificat și observatorilor militari) și alte probleme care au fost introduse în agenda de zi a ședinței sau planificate anterior pentru discuții. La ședințele extraordinare se examinează și se adoptă decizii privind soluționarea diferitor probleme și incidente care au loc în Zona de Securitate și necesită soluționare rapidă. Ședințele ordinare se desfășoară de regulă în orașul Bender, iar cele extraordinare în locul convenit de delegații sau în orașul menționat. Toate hotărârile CUC și a Comandamentului

Militar Unificat se adoptă doar prin consens²³. CUC conduce cu FMMP prin Comandamentul Militar Unificat, care este compus din comandanții celor trei contingente și comandantul grupului de observatori al Ucrainei. Comandamentul Militar Unificat își realizează atribuțiile prin Statul Major Unificat al FMMP. Șeful Statului Major Unificat, ofițerii comendurilor militare, superiorii grupurilor de observatori și a efectivelor care îndeplinesc serviciul la posturile FMMP sînt în exclusivitate ofițeri și subofițeri ai contingentului Federației Ruse. După semnarea Acordului de la Odesa din 20 martie 1998, din sectorul de nord a Zonei de Securitate au fost eliminate toate subdiviziunile FMMP. Astfel, la moment există 15 posturi ale FMMP, 8 posturi în sectorul central și 7 posturi în sectorul de sud.

FMMP înglobează 1200-1300 de militari (fără batalionul contingentului transnistrean din afara Zonei de Securitate atribuit de CUC ca batalion de rezervă). Contingentele FMMP au în dotare tehnică de transport, armament de infanterie, iar contingentul Federației Ruse dispune și de 16 unități de tehnică blindată (TAB) dintre care 13 sunt instalate la posturile FMMP (deși delegația Federației Ruse din CUC și-a luat angajamentul de a le retrage din Zona de Securitate către sfîrșitul anului 2003). Unitățile militare ale contingentelor sunt dislocate: ale Federației Ruse – la Bender (cu o subunitate în orașul Dubăsari); ale Republicii Moldova – la Cocieri, Coșnița și Varnița; ale administrației de la Tiraspol – la Dubăsari și Grigoriopol. Grupele de observatori militari sunt dispuse la Dubăsari, Criuleni, Doroțcaia, Vadul-lui-Vodă și Bender, iar Comandamentul Militar Unificat este dislocat în orașul Bender. La sfîrșitul anului 1998 în Zona de securitate au început activitatea observatorii militari ucraineni (10 militari), ce activează în grupele patru-partite de ob-

servatori. Aceste grupuri de observatori constituie mecanismul de bază de control a situației din Zona de Securitate și de reacție rapidă la diferite incidente, fiind subordonate CUC și operativ Comandamentului Militar Unificat²⁴.

PARTICULARITĂȚILE ȘI PREMISELE SCHIMBĂRII ÎN ZONA DE SECURITATE

Zona de Securitate din estul Republicii Moldova este un caz particular în practica internațională, iar două decenii de existență au demonstrat că această regiune este una dintre cele mai nesigure de pe continentul european. Realitatea dramatică din cadrul zonei care separă părțile combatante, precum și particularitățile forțelor de pacificare care asigură securitatea, încep odată cu semnarea Acordului din 21 iulie 1992, cel care a consfințit acest mecanism "postbelic". Astfel, prevederile acordului referitoare la operațiunea de menținere a păcii este semnat în lipsa unui mandat internațional, contravin tuturor prevederilor dreptului internațional, documentelor ONU și OSCE care reglementează desfășurarea operațiunilor de menținere a păcii, precum și practicii internaționale care prevăd:

- imparțialitatea forțelor de menținere a păcii;
- neimplicarea în operațiune a forțelor beligerante;
- caracterul multinațional al forțelor;
- caracterul temporar al operațiunii²⁵.

Altfel spus, marele paradox constă în faptul că

23 Статус Объединенной Контрольной Комиссии; Регламент Объединенной Контрольной Комиссии, от 8 апреля 2003 года.

24 Contingentul Armatei Naționale din cadrul Forțelor Mixte de Menținere a Păcii din Zona de Securitate. [On-Line]. 2012. <http://www.army.md/?lng=2&action=show&cat=163>.

25 Garaz M. Implicarea OSCE în soluționarea conflictului transnistrean. Chișinău: IPP, 2001.

Zona de Securitate din estul Republicii Moldova a fost creată pentru a separa părțile implicate în conflict pe o linie de încetare a focului, iar pe întreg perimetrul zonei sunt dislocați militarii părților implicate în conflict (FMMP) pentru a nu permite reluarea operațiunilor militare.

Granițele zonei de securitate au fost stabilite printr-un protocol semnat în cadrul CUC, însă, nu este clară ”metodologia de calcul” a perimetrului, din moment ce nu s-a ținut neapărat cont de liniile de încetare a focului, după cum nu s-au limitat exact la zonele operațiunilor militare propriu-zise. Conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova din 12 octombrie 1992 nr. 662 ”Cu privire la stabilirea perimetrului zonei conflictului armat și perioadei acțiunilor de luptă din zona nistreenă a Republicii Moldova” se stabilește: ”Zonă a conflictului militar se consideră teritoriul situat pe malul drept al râului Nistru cu lățimea de 15 km, care mărginește la nord cu satele Vîscăuți și Susleni, raionul Orhei, la sud – cu orașul Căușeni, satele Talmaz și Răscăieți, raionul Ștefan Vodă. În zona nominalizată se includ și localitățile situate pe malul stîng al Nistrului: Cocieri, Corjova, Coșnița, Doroțcaia, Lunga, Molovata Nouă, Pîrîta, Pohrebea, Roghi, raionul Dubăsari, și orașul Dubăsari”²⁶. Totuși, Zona de Securitate cuprinde un teritoriu mult mai mare și se întinde pe întregul curs al Nistrului.

Spre exemplu, divizarea peninsulei coreene în jurul paralelei 38 și Zona Demilitarizată instituită sunt expresia unei granițe de stat, cea mai militarizată frontieră a două state membre ONU. De cealaltă parte, operațiunile militare din Cipru au avut alte dimensiuni, iar crearea zonei tampon a divizat insula, însă, lățimea zonei înseamnă un pe-

rimetru care să permită circulația autovehiculelor pe întreaga linie de demarcație, nu îngrădirea cu tehnică militară blindată a cca 700 de mii de oameni, cum este cazul Republicii Moldova. Astfel, prin această zonă este practic extins teritoriul de sub jurisdicția autorităților de la Tiraspol, din moment ce Guvernul de la Chișinău nu este capabil să asigure securitatea cetățenilor proprii din Zona de Securitate. De altfel, acel protocol care stabilește exact granițele zonei de securitate nu este public, cetățenii Republicii Moldova cunoscând coordonatele zonei doar după posturile FMMP. Însă nu știm exact dacă aceste posturi sunt toate pe granița Zonei sau poate granița reală de pe malul drept al Nistrului este mult mai la vest, iar instalarea altor ”posturi vestice” cu tehnică blindată este o chestiune de timp.

Mai departe, nu doar protocolul care stabilește granițele exacte ale Zonei nu este public, secrete sunt și toate celelalte documente adoptate în cadrul CUC care stabilesc: întregul cadru juridic al FMMP, inclusiv instrucțiunea pentru șefii de post, cea care stabilește regulamentul utilizării armelor de foc de către pacificatori; zonele de control și amplasarea posturilor; rolul exact al observatorilor militari; relația dintre CUC și FMMP cu autoritățile publice locale; etc. De asemenea, nu sunt publice Procesele Verbale ale ședințelor CUC, inclusiv Rapoartele săptămânale privind situația din Zona de Securitate. Prin urmare, cetățenii Republicii Moldova nu au cum să cunoască obiectiv situația curentă din această jurisdicție, nu cunosc exact cum să se comporte în interiorul zonei, cum să treacă de aceste posturi de pacificatori sau în ce cazuri pacificatorii au dreptul să tragă în ei, în timp ce autoritățile locale nu au o relație transparentă și instituționalizată cu FMMP și CUC. Comunicatele periodice venite de la biroul de presă CUC sunt mult prea seci, iar discuțiile tripartite

26 Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 662 din 12.10.1992 Cu privire la stabilirea perimetrului zonei conflictului armat și perioadei acțiunilor de luptă din zona nistreenă a Republicii Moldova.// Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.10/308 din 30.10.1992.

pe marginea creării unui site oficial al CUC, mai generos în informații, n-au dus deocamdată la un rezultat pozitiv. Mai mult decât atât, autoritățile de la Tiraspol au reușit să lanseze un site propriu al CUC – www.okk-pridnestrovie.org – pe care plasează documente selective și comunicate de presă cu propria interpretare a lucrărilor Comisiei sau a situației din zona de securitate. Evident că comportamentul Tiraspolului este unul condamnat, însă, surprinde nu lipsa de *Fairplay* a autorităților nerecunoscute, ci lipsa unei măsuri adecvate din partea Chișinăului. Guvernul Republicii Moldova nu a creat un site similar care să ofere informația de alternativă privind lucrările CUC și a situației de ansamblu din Zona de Securitate, dar constată de rând cu întreaga societate pierderea ”războiului informațional” în favoarea Rusiei și a regimului neconstituțional din stânga Nistrului. Până la urmă, acest site reprezintă unul dintre teatrele de luptă ale acestui război.

Totodată, secretizarea documentelor statutare ale CUC și FMMP nu a condus la eficientizarea funcționării acestui mecanism de administrare a Zonei de Securitate, dimpotrivă. CUC, care i-a decizii doar prin consens, și întreaga operațiune de menținere a păcii s-au dovedit a fi absolut nefuncționale și ineficiente, nerespectând nu doar normele legale internaționale, dar și acordurile semnate de părțile implicate în conflict. Astfel, actualul mecanism de asigurare a securității și FMMP nu contribuie la soluționarea politică durabilă a conflictului din stânga Nistrului, după cum prevede Acordul din 21 iulie 1992. Acest mecanism doar perpetuează prezența militară și geopolitică a Rusiei în Republica Moldova, în spatele căreia s-a consolidat o formațiune pseudo-statală cu centrul la Tiraspol, iar existența Zonei de Securitate și a FMMP ”legitimează” dislocarea Armatei a 14-a și a arsenalului militar rus în regiune. Două decenii de activita-

te au demonstrat ineficiența mecanismului, din moment ce situația din Zona de Securitate nu s-a schimbat în bine, după cum nu s-au realizat progrese în soluționarea politică a diferendului.

De asemenea, Acordul din 1992 (Art. 1.2) și Acordul din 1998 de la Odesa (Punctul 3) prevăd retragerea forțelor militare și militarizate, în perspectiva demilitarizării treptate a Zonei de Securitate. Autoritățile de la Chișinău au realizat în întregime aceste prevederi, în timp ce administrația de la Tiraspol menține până în prezent în Zona de Securitate forțe militare considerabile, inclusiv trei din cele patru brigăzi de infanterie motorizată și alte unități militare cu un număr total de efectiv de circa 3.500 militari²⁷. Totodată, militarii transnistreni din cadrul FMMP sunt, contrar statutului acestora stabilit de către CUC, practic sub comanda autorităților de la Tiraspol și utilizați în propriile scopuri, mai ales la acele posturi ale FMMP unde sunt doar militari ai forțelor apărării din stânga Nistrului.

Această prezență militară impresionantă, de rând cu mecanismul de pacificare care este sub comanda ofițerilor ruși și interdicțiile stabilite pentru observatorii militari, au permis crearea unor granițe artificiale în interiorul Zonei de Securitate, care, contrar Acordului din 1992 (Art. 5.1), obstrucționează libera circulație a persoanelor, bunurilor și serviciilor în regiune. La adăpostul posturilor de pacificatori, administrația de la Tiraspol a instituit zeci de posturi de grăniceri/vamale unde se percep taxe pentru cetățenii și agenții economici ai Republicii Moldova, este obstrucționată deplasarea persoanelor și a muncitorilor la propriile terenuri agricole etc. Co-președintele CUC din partea Republicii Moldova, Ion Solonenco, declara aceste posturi mai periculoase decât cele ale FMMP prin

27 Contingentul Armatei Naționale din cadrul Forțelor Mixte de Menținere a Păcii din Zona de Securitate. [On-Line]. 2012. <http://www.army.md/?lng=2&action=show&cat=163>.

faptul că: "... aduc primejdii, îi pun pe oameni ca să fie neliniștiți"²⁸. Prin Acordul de la Odesa (Punctul 4), părțile și-au luat angajamentul de a reduce treptat aceste posturi de grăniceri și, respectiv, de a facilita circulația în regiune. De asemenea, Procesele Verbale ale CUC nr.584 din 3 mai 1997 și nr.574 din 15 februarie 2007, prevăd expres faptul că părțile nu vor instala posturi suplimentare la cele existente. Totuși, autoritățile de la Tiraspol au continuat să instaleze "posturi vamale" sub supravegherile neputincioase ale FMMP și CUC, cum a fost cazul posturilor de la Hidrocentrala din Dubăsari și Pohreba din octombrie 2011. Mai mult decât atât, Zona de Securitate este utilizată pentru consolidarea unei viitoare "frontiere de stat a Transnistriei", iar autoritățile nerecunoscute întreprind acțiuni pentru demarcarea acesteia. Astfel, actualul co-președinte din partea Tiraspolului în cadrul CUC, Oleg Beleacov, argumenta eficacitatea actualului mecanism din Zona de Securitate și implicit a FMMP prin faptul că "... acesta oferă oportunitatea reală de a crea, consolida și îmbunătăți statalitatea Republicii Moldovenești Nistrene, ca urmare a formării, de fapt, a frontierei de stat în Zona de Securitate, cu toate atributele, serviciile și regulile inerente"²⁹.

Toate acestea, fac ca situația din Zona de Securitate să scape de sub controlul CUC și FMMP, care de două decenii nu au mecanisme eficiente de realizare a prevederilor statutare. De la începutul desfășurării operațiunii de menținere a păcii și formării întregului mecanism de administrare a Zonei de Securitate, au continuat practicile existente din timpul operațiunilor militare de răpire și exterminare a persoanelor. Cele mai nesigure localități

din Zona de Securitate au devenit or. Dubăsari, or. Bender, s. Corjova, s. Chițcani, s. Doroțcaia, s. Coșnița, s. Cocieri, s. Gâsca, s. Lunga, unele localități din r. Grigoriopol etc, localități în care s-au înregistrat numeroase cazuri de maltratare, jefuire, omor sau dispariție a persoanelor care aveau opțiuni diferite decât cele ale structurilor ilegale³⁰. Obstrucționarea alegerilor și arestarea primarilor localităților aflate sub jurisdicția Chișinăului, blocarea școlilor cu predare în limbă română, zeci de autoturisme scufundate în Nistru după încercările disperate ale populației cu cetățenia Republicii Moldova de a evita "posturile vamale" transnistrene, sunt iarăși realitățile cotidiene ale Zonei de Securitate, care aduc frica și nesiguranța celor 700.000 de cetățeni. Incidentul de la 1 ianuarie 2012, care a avut loc la postul trilateral al forțelor de pacificare Nr. 9, de lângă Vadul lui Vodă, când unul dintre pacificatorii ruși a omorât un cetățean al Republicii Moldova, a însemnat o tragică confirmare a profundei insecurități din Zona de Securitate. Nu poate nicicum fi argumentat actualul mecanism de securitate când CUC, în loc să prevină asemenea incidente, nici nu a fost capabilă să adopte ulterior Raportul privind situația din Zona de Securitate, din perioada în care a fost omorât tânărul moldovean. Mai mult decât atât, nu doar cetățenii din zona de securitate sunt în nesiguranță, nici reprezentanții Republicii Moldova în cadrul CUC nu au mai multă siguranță în exercitarea mandatului pe care îl au. Au existat incidente când reprezentanții Republicii Moldova, funcționari ai instituțiilor centrale ale statului, au fost bătuți de către structurile de forțe de la Tiraspol când au încercat să intervină în soluționarea anumitor nereguli, sub privirile impasibile ale militarilor ruși din cadrul FMMP.

28 Solonenco Ion: Interviu acordat pentru Rdio Europa Liberă. [On-Line]. 2012. <http://www.europalibera.org/content/article/24446650.html>.

29 Беляков О. Деятельность Объединенной Контрольной Комиссии в Приднестровской Молдавской Республике. [On-Line]. 2012. <http://www.justice.idknet.com/web.nsf/664d2901186e70a5c22574d5002acf18/326073a7a04973d8c225772100469fb6!OpenDocument>

30 Manole I. Libertatea și securitatea persoanei în regiunile de conflict înghețat. Cazul Republicii Moldova. / Libertatea și securitatea persoanei în regiuni de conflict. Chișinău: Promo-Lex, 2009, p.17.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

După două decenii de la încheierea conflictului armat de pe Nistru, Zona de Securitate instituită pentru separarea părților beligerante și asigurarea securității a cca 700.000 de cetățeni care locuiesc în această zonă a devenit un paravan pentru consolidarea unei formațiuni pseudo-statale cu centrul la Tiraspol și principalul argument al Rusiei pentru perpetuarea prezenței militare în Republica Moldova. Această jurisdicție, unică în practica internațională, este o *terra incognita*, cu cea mai mare parte a documentelor statutare secretizate și în afara oricărui control constituțional și internațional. Comisia Unificată de Control și Întregul mecanism de administrare nu au controlul asupra proceselor din zonă, unde nu sunt în deplină siguranță nici membrii Comisiei sau militarii FMMP. Cetățenii de rând sunt intimidăți, persecutați, arestați și omorâți de către militarii, milițiile și vameșii transnistreni, pe fundalul ineficienței ”pacifcătorilor” sau chiar cu concursul acestora. Două decenii de activitate a FMMP, instituite contrar oricăror uzanțe internaționale, au demonstrat totala ineficiență a misiunii, din moment ce situația din Zona de Securitate nu s-a schimbat. Sau dacă Rusia, prin vocea lui Dimitri Rogozin, și noile autorități de la Tiraspol au reconfirmat eficiența FMMP, aceasta presupune încheierea misiunii, odată ce a fost una de succes. De altfel, paradoxul FMMP, compuse din militarii părților beligerante, indirect demonstrează inexistența problemei cu care misiunea luptă, din moment ce militarii din stânga și dreapta

Nistrului desfășoară operațiuni comune și nu trag unii în alții.

Prin urmare, Zona de Securitate, CUC și FMMP nu au devenit o soluție pentru conflictul din estul Republicii Moldova dar o patologie cronică a acestuia, iar orice demers al Republicii Moldova în privința soluționării diferendului transnistrean trebuie obligatoriu să conțină o strategie de schimbare a situației în această jurisdicție. Schimbarea trebuie să vizeze, pe termen mediu și lung, eficientizarea actualului mecanism de securitate și înlocuirea misiunii de menținere a păcii cu o misiune internațională civilă cu participarea Rusiei și OSCE (dar sub mandatul Uniunii Europene), ca condiții pentru soluționarea durabilă a conflictului din raioanele de est ale Republicii Moldova. Un exercițiu diplomatic deloc ușor, dar singurul care poate deschide perspectiva integrității teritoriale și realei suveranități ale statului Republica Moldova. Sub aspect ”tehnic” acest demers poate să conțină următoarele acțiuni:

- Includerea problemelor privind Zona de Securitate, CUC și FMMP pe agenda negocierilor în formatul ”5+2”. Nu poate fi eficientă activitatea unei ”Conferințe permanente pentru problemele politice în cadrul procesului de negocieri privind reglementarea transnistreană”, cât timp situația din Zona de Securitate și mandatul misiunii de pacificare Republica Moldova le negociază doar pe bilaterală cu Rusia sau în cadrul CUC. De altfel,

agenda procesului de negocieri stabilită la Viena include și chestiunile de securitate, iar situația din Zona de Securitate nu trebuie amânată ”pentru timpuri mai bune”, după ce vor fi parcurse sectoarele ”soft” ale negocierilor. O intervenție frontală în cadrul negocierilor, privind înlocuirea imediată a misiunii de pacificare nu este oportună, dar pot fi soluționate multe probleme tehnice ce ar ușura viața de zi cu zi a cetățenilor care locuiesc în zona de securitate.

- Modificarea treptată a mecanismului de securitate în zonă, prin includerea reprezentanților Statelor Unite ale Americii și Uniunii Europene la lucrările CUC, inițial ca observatori. Deciziile în formatul de negocieri ”5+2” trebuie să aibă continuitate în implementare sub monitorizarea aceluiași format, la care să participe toate părțile (devenite egale) implicate în procesul de negocieri. Altfel, negocieri și decizii luate cu concursul diplomaților americani și europeni, în formatul ”5+2”, dar implementate de către CUC în actuala formulă, nu pot fi fezabile.
- Modificarea structurală și funcțională a FMMP, prin introducerea conducerilor rotative în Statul Major al FMMP, în Comendurile Militare, în Grupul de Observatori Militari și la toate posturile FMMP. Altfel, FMMP înseamnă încă o Armată a Federației Ruse ce staționează (de data aceasta legal) în Republica Moldova, care are incorporați și militari moldoveni, finanțați prin bugetul Ministerului Apărării Naționale. De asemenea, este necesară includerea contingentului de militari al Republicii Moldova la toate cele 15 posturi staționare, inclusiv la cele de la ”granița estică” a Zonei de Securitate.
- Reducerea treptată și remodelarea fizică a posturilor FMMP, prin eliminarea blocurilor de beton și retragerea din Zona de Securitate a unităților de tehnică blindată ale Federației Ruse.
- Modificarea structurală și funcțională a Grupului de Observatori Militari, prin definitivarea exactă a statutului acestora și oferirea tuturor condițiilor necesare pentru activitate, precum și solicitarea includerii a două grupe de observatori americani și europeni.
- Întâlnirile și documentele semnate cu autoritățile de la Tiraspol trebuie să fie însoțite de retragerea unităților militare și soldaților transnistreni din Zona de Securitate, precum și de reducerea treptată până la eliminarea definitivă a ”posturilor vamale”. Politica ”pașilor mici” utilizată în dialogul Chișinău-Tiraspol după reformatarea administrației tiraspolene, nu poate conține doar măsuri (deși necesare) de deblocare funcțională și financiară a Transnistriei. Sunt necesare și acțiuni la fel de concrete care să asigure demilitarizarea, respectarea drepturilor omului și libera circulație a persoanelor, bunurilor, serviciilor și capitalurilor.
- Pregătirea instituțională și tehnică pentru realizarea unor proiecte comune (Chișinău-Tiraspol) în Zona de Securitate, finanțate inclusiv din către fondurile nerambursabile ale Uniunii Europene. În acest context, este necesară antrenarea autorităților publice locale din regiune, atât în cadrul elaborării și implementării de proiecte, cât și în administrarea Zonei de Securitate în ansamblu.

- Transparentizarea întregului proces din Zona de Securitate și a mecanismului de administrare a acesteia, prin crearea unui site guvernamental al CUC, care să publice (în limbile română, rusă și engleză) documente relevante, Procese Verbale ale CUC, Rapoarte privind situația din Zona de Securitate, poziția Republicii Moldova în cadrul CUC, analize avizate etc. Guvernul Republicii Moldova, implicit Biroul pentru Reintegrare, are la dispoziție fonduri europene cu destinație, ce pot fi trase prin crearea unui asemenea proiect de informare.
- Guvernul Republicii Moldova trebuie să

ofere un statut special, să protejeze și să remunereze suplimentar membrii CUC și ai contingentului militar din cadrul FMMP. Sporirea de salarii cu 50% oferită în 2011 de către Guvern membrilor CUC și cu 30% experților, reprezintă o măsură necesară dar nu suficientă. Funcționarii care reprezintă Republica Moldova în cadrul CUC sunt responsabili de cca 700.000 de cetățeni din Zona de Securitate, activează în condiții absolut imprevizibile și sunt supuși riscului mai mult decât oricare șef de agenție guvernamentală remunerat cu zeci de mii de lei lunar.

NOTE

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

